

ZADARSKI FILATELIST

Glasilo Hrvatskog filatelističkog društva Zadar, Ulica don Ive prodana 1, 23000 Zadar, p.p. 183. Sastanci: ponedjeljkom od 18 do 19 sati u prostorijama Matice hrvatske.

Glavni urednik:

Ante Murn

Članovi uredništva:

Romeo Visković

Igor Černigoj

Jurica Vučetić

Oblikovanje:

Igor Černigoj

Jurica Vučetić

Grafička priprema:

JELICA knjigovežnica i tisak

www.jelica.hr

Naklada: 170 primjeraka

Glasilo izlazi dva puta godišnje i dostavlja se svim članicama Hrvatskog filatelističkog saveza besplatno

SADRŽAJ

Riječ uredništva	2
Jurica Vučetić	
Povijest pošte i poštanskog prometa u Zadru i okolici (VI.)	4
Igor Černigoj	
Poštanska marka u službi iredente (II.)	11
Romeo Visković, Ivo Visković	
“Državna radna služba” na markama NDH	23
Prigodna omotnica HFD Zadar najljepša u 2007. godini (Igor Černigoj)	30
Filatelističke izložbe u Zadru u 2007. (Igor Černigoj)	31
Iz povijesti FD Zadar (Zdenko Škarpa)	34
Dvije nove prigodne omotnice (Ante Murn)	36
Održana redovita Izborna skupština (Jurica Vučetić)	38
In memoriam (A. M.)	40
Zadar na starim razglednicama	

Naslovna stranica: prigodna omotnica “Dan kravate u Hrvatskoj i svijetu”

RIJEČ UREDNIŠTVA

Poštovani čitatelji !

Pred vama smo s našim prvim ovogodišnjim brojem u kojem i ovog puta donosimo nekoliko zanimljivih napisa.

Nažalost, 21. siječnja 2008. godine prestalo je zauvijek kucati srce našeg tajnika g. Josipa Barića. Ova vijest zatekla nas je netom nakon završetka izložbe na kojoj smo izlagali jednu od njegovih lijepih izložbenih zbirki. Očito, predosjećajući kako neće preživjeti opaku bolest, g. Barić još jednom je pokazao svoju veliku ljubav za Društvo poklonivši mu jednu od svojih najljepših zbirki – božićne marke. Nažalost, izgubili smo jednog velikog čovjeka i filatelistu, skromnog i neumornog djelatnika i dragog prijatelja.

U protekloj godini naš rad možemo ocijeniti zadovoljavajućim. S osvojenih 7.050 bodova u 2007. godini naše Društvo i dalje drži 9. mjesto na rang listi najuspješnijih članica HFS – a. Iza nas su i dvije uspjele filatelističke izložbe održane u Zadru. Prigodna omotnica br. 66, izdana povodom obilježavanja Dana kravate u Hrvatskoj i svijetu (autor Igor Černigoj), proglašena je najljepšom prigodnom omotnicom u Republici Hrvatskoj u 2007. godini.

Početak 2008. godine održana je redovita Izborna skupština na kojoj su izabrani članovi u tijela društva. Na sjednici Vijeća HFS-a koja je održana 15.

ožujka u Zagrebu, naše Društvo zastupali su predsjednik g. Igor Černigoj i tajnik g. Jurica Vučetić, koji je i član Upravnog odbora HFS-a. Tom prigodom ostvareni su nova poznanstva s predstavnicima filatelističkih društava.

Naš časopis i dalje osvaja medalje na međunarodnoj filatelističkoj sceni. Na međunarodnoj filatelističkoj izložbi grupacije ALPE ADRIA održane od 18. do 24. travnja u austrijskom gradiću Deutschlandbergu osvojili smo još jednu medalju (srebrnu). O tome više u narednom broju.

Izdali smo i dvije lijepe prigodne omotnice s prigodnim poštanskim žigom posvećene velikanima zadarske i hrvatske znanosti i književnosti – Špiri Brusini i Petru Zoraniću. Do kraja godine očekuju nas nastupi na izložbama: EFIRO 2008 u Rumunjskoj, HUNFILA 2008 u Mađarskoj, PRAGA 2008 u Češkoj i WIPA 2008 u Austriji. Nadamo se i još pokojem nastupu na nacionalnoj razini.

U sklopu obilježavanja 500. obljetnice rođenja hrvatskog književnika Petra Zoranića, u Gradskoj loži je 29. svibnja svečano predstavljena nova marka "Petar Zoranić" i prigodni poštanski žig na prigodnoj omotnici u izdanju našeg Društva. Novu marku predstavio je g. Branko Ljubičić, izvršni direktor središta pošta Zadar, a prigodni poštanski žig na

prigodnoj omotnicu predsjednik našeg Društva g. Igor Černigoj.

Ove godine planirane su dvije izložbe u Gradskoj knjižnici u Zadru. Prva izložba naziva "Put u svemir" bit će otvorena od 17. do 22. studenoga. Izložak je vlasništvo g. Milenka Radovića koji prvi put predstavlja svoju zbirku maraka na temu osvajanja svemira. Nakon toga, od 8. do 13. prosinca slijedi naša već tradicionalna izložba "Božić na poštanskim markama".

Pojačani smo s tri nova člana od kojih su dvoje filatelistički početnici, mlađe dobi, što je za Društvo od iznimnog značaja.

Dobili smo i "elektronsko" izdanje našeg časopisa. Zahvaljujući razumijevanju mladog riječkog filateliste g. Ivana Martineša, *Zadarski filatelist* se može čitati i na web stranici Riječkog filatelističkog društva Rijeka, ali i na web portalu www.filatelija.net.

Filatelisti su dobili još jedan proizvod Hrvatske pošte - komercijalnu marku. Komercijalne marka tiskana je s vijetom koja je zapravo oglasni prostor

i namijenjene su promidžbi tvrtki, ali i privatnim osobama. Uz svaku komercijalnu marku izdaje se i FDC. Osim toga Hrvatska pošta najavila je i izdavanje personalizirane marke namijenjene fizičkim osobama.

Uprava Hrvatske pošte donijela je Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o poštanskim markama. Ovim pravilnikom uvedene su dvije ključne promjene. Uz dosadašnju podjelu na redovite i prigodne poštanske marke uvedena je nova kategorija – komercijalne poštanske marke (promidžbene i osobne). Druga velika novina je uvođenje rokova uporabe za kategoriji prigodnih i komercijalnih poštanskih maraka. Tako je rok uporabe prigodnih poštanskih maraka ograničen na tri godine od datuma izdanja, a komercijalnih maraka na godinu dana.

Na kraju, pozivamo sve one koji žele pisati o filateliji neka nam se pridruže, kako bi naš časopis bio još zanimljiviji svim našim čitateljima.

Uredništvo

Križaničeva 6b
51000 Rijeka
Hrvatska
Tel: +385 051 372 026
Fax: +385 051 377 360

**Vaš
pouzdan
partner**

POVIJEST POŠTE I POŠTANSKOG PROMETA U ZADRU I OKOLICI (VI.)

RAZDOBLJE DRUGE AUSTRIJSKE VLADAVINE (III.)

(1814. – 1918.)

Poštanski uredi u sklopu ostalih administrativnih ureda

Kao što je već u prethodnom dijelu navedeno, jedino je zadarski poštanski ured zadovoljavao sve uvjete određene tadašnjim austrijskim pozitivnim propisima koji su regulirali područje poštanskog prometa. Djelomično su još u Dalmaciji te uvjete zadovoljavali poštanski uredi u Šibeniku, Splitu i Dubrovniku. Kako bi se barem donekle udovoljilo zahtjevima i kako poštanski uredi u manjim mjestima ne bi poslovali s gubitkom, došlo se na ideju da se poštanski uredi otvore u sklopu ostalih ondašnjih ureda Carske administracije. Obično je bilo riječ o poreznim i carinskim uredima, a jedan od službenika je bio zadužen za poštanski promet. Kao nagradu za svoj dodatni rad primao je, uz redovnu plaću, još 120 guldena. U onim mjestima koja nisu imala ni carinske ni porezne urede, poštanski ured je otvaran u sklopu sanitarnog ureda. Tu se nagrada za dodatni rad isplaćivala tako da je službenik mogao za sebe zadržati 1/3 naplaćene poštarine, ali ne više od 100 guldena ukupno.

U poštanskim postajama s konjima prijenos pošte je bio dodijeljen zainteresiranoj osobi u mjestu te je ta osoba bila imenovana „upraviteljem Carske i kra-

ljevske staje“. U sklopu njezina posla bio je transport poštanskih pošiljki i putnika. Listonoše su dobile naziv „Carski i kraljevski listonoša“ i nosile su službene značke. Svoju obvezu oni su i dalje obavljali pješice, konjima ili s malim natkritim kolima.

Posljednjom reformom u predfilatelističkom razdoblju iz 1849. godine poštanski je sustav organiziran tako da su svi samostalni poštanski subjekti dobili naziv Poštanski uredi (Postamt), a oni koji su uz to imali i vlastite kočije nazivali su se Poštanski uredi s postajom (Postamt mit Poststation). Oni poštanski subjekti koji su jedino imali namjenu držanja poštanskih konja i kočija, a bez rukovanja s pismima, nazivaju se Poštanska postaja (Poststation), a one poštanske postaje koje su sakupljale pisma bez daljnje samostalne distribucije, nazivale su se Poštanska sabirališta (Postexpedition ili Briefsammlung).

Poštanske tarife i način plaćanja poštanskih usluga do uvođenja poštanskih maraka

Nakon ponovne uspostave austrijskog poštanskog sustava na području Dalmacije nanovo su uvedene austrijske poštanske tarife i načini plaćanja poštanskih usluga. Centralnom uredbom poštarina se od 1. listopada 1810. u Austriji ponovno počela naplaćivati u ovisnosti o težini pisma i udaljenosti na koje je poslano (do četiri i više od četiri poštanske

postaje), a najniža poštarina za pismo minimalne težine (1 lot – 17.5 g) je određena na **16 kreuzera**. Maksimalna težina pisma je iznosila 5 lotova. Spomenuta poštarina je od 21. veljače 1811. smanjena na **8 kreuzera**, a povećanje na **12 kreuzera** je uslijedilo od 16. svibnja 1815. i potrajalo je do 31. svibnja 1817. U tom razdoblju ostao je isti način naplate poštarine – plaćala se tako da je polovicu platio pošiljatelj, a drugu polovicu primatelj.

Tablica 1. Poštanske tarife u razdoblju od 1.10.1810. do 31.5.1817.

Težina U lotima	Razdoblje primjene							
	Od 1.10.1810. do 20.2.1811.		Od 21.2.1811. do 31.1.1814.		Od 1.2.1814. do 15.5.1815.		Od 16.5.1815. do 31.5.1817.	
	Do 4 pošt. postaje	Od 4 pošt. postaje	Do 4 pošt. postaje	Od 4 pošt. postaje	Do 4 pošt. postaje	Od 4 pošt. postaje	Do 4 pošt. postaje	Od 4 pošt. postaje
1	16 kr	32 kr	8 kr	14 kr	8 kr	14 kr	12 kr	24 kr
1 1/2	24 kr	48 kr	12 kr	21 kr	21 kr	21 kr	18 kr	36 kr
2	32 kr	1 g 2 kr	16 kr	28 kr	16 kr	28 kr	24 kr	48 kr
2 1/2	40 kr	1 g 20 kr	20 kr	35 kr	20 kr	35 kr	30 kr	60 kr
3	48 kr	1 g 36 kr	24 kr	42 kr	24 kr	42 kr	36 kr	1 g 12 kr
3 1/2	56 kr	1 g 52 kr	28 kr	49 kr	28 kr	49 kr	42 kr	1 g 24 kr
4	1 g 4 kr	2 g 2 kr	32 kr	56 kr	32 kr	56 kr	48 kr	1 g 36 kr
4 1/2	1 g 12 kr	2 g 24 kr	36 kr	1 g 3 kr	36 kr	1 g 3 kr	54 kr	1 g 48 kr
5	1 g 20 kr	2 g 40 kr	40 kr	1 g 10 kr	40 kr	1 g 10 kr	60 kr	2 g

Za pisma čija je težina bila veća od 5 lotova, a najviše do 10 lotova, poštarina se računala tako da se tarifi koja je vrijedila do težine 5 lotova dodavalo 5 kreuzera za svakih daljnjih ½ lota težine. Za pisma čija je težina bila veća od 10 lotova, a najviše do 20 lotova, poštarina se računala tako da se tarifi koja je vrijedila do težine 10 lotova dodavalo 2 kreuzera za svakih daljnjih ½ lota težine. Za pisma

čija je težina bila veća od 20 lotova, a najviše do 32 lota (1 funta), poštarina se računala tako da se tarifi koja je vrijedila do težine 20 lotova dodavao 1 kreuzera za svakih daljnjih ½ lota težine. Za pisma čija je težina bila veća od 32 lota, a najviše do 5 funti, poštarina se računala tako da se tarifi koja je vrijedila do težine 32 lota dodavao 1 kreuzera za svaki daljnji lot težine.

Poštanska reforma od 1. lipnja 1817.

Od 1. lipnja 1817. za cijelo područje Austrije primijenjuje se novi način obračuna temeljen na težini pisma i broju zona koju pismo pređe. Minimalna obračunska težina pisma je centralnom uredbom smanjena na $\frac{1}{2}$ lota, a poštari- na u unutrašnjem prometu za takvo pi- smo poslano u prvoj zoni je određena na **6 kreuzera**. Za svakih sljedećih pola lota u prvoj zoni poštari- na se povećavala za narednih **2 kreuzera**. Za pisma čija je te- žina prelazila 5 lotova vrijedio je isti na- čin odedivanja tarifa kao i prije ove refor- me. Cijelo carstvo je podijeljeno u sedam poštanskih zona, s time da je minimalna udaljenost iznosila do 3 poštanke posta- je, a najviše do 18 postaja. Za udaljenosti preko 18 postaja vrijedila je jedinstvena tarifa. Najveća težina pisma je određena na 32 lota, a maksimalna poštari- na za ta- kvo pismo poslano na najveću udaljenost je iznosila najmanje 33 guldena i 36 kre- uzera.

Spomenutom uredbom određen je i novi način naplate poštari- ne, kao i ozna- ka naplate. Uvedene su mogućnosti da pošiljalatelj plati cijelu poštari- nu ili da pla- ti njezinu polovicu, a da se druga polovi- ca naplati od primaoca. U slučaju kada je poštari- na trebala biti naplaćena u potpu- nosti od primatelja, na adresiranu stra- nu pisma se crvenom olovkom ili tintom upisivao iznos koji je trebao biti napla- ćen. Ako je poštari- na bila u potpunosti plaćena od pošiljalatelja, tada bi se adresi-

rana strana pisma prekrizila s dvjema di- jagonalnim linijama, a iznos naplaćene poštari- ne se upisivao na suprotnoj strani. U slučaju ako bi pošiljalatelj platio samo polovicu iznosa poštari- ne, tada bi se adresirana strana pisma prekrizila samo jednom dijagonalnom linijom te bi se još na toj strani upisao iznos koji je trebao biti naplaćen od primatelja. Iznos koji je naplaćen od pošiljalatelja upisivao bi se na suprotnoj strani pisma. Obveza upo- rabe crvene tinte za plaćenu poštari- nu, a crne za neplaćenu vrijedila je za sve veće poštanske urede od 1833. godine. Manji poštanski uredi su mogli koristiti samo crnu tintu.

Ovaj novi način naplate poštari- ne svakako je bio vezan uz puštanje u pro- met novog „tehničkog dostignuća“ u po- štanskom prometu – poštanskog sandu- čića. Od 1. lipnja 1817. određeno je da se ispred svakog poštanskog ureda i na va- žnijim mjestima u gradu postavi pošta- ski sandučić u koji su se mogla ubacivati nefrankirana pisma u unutrašnjem pro- metu. To je omogućilo korisnicima po- štanskih usluga da više ne moraju čeka- ti otvaranje poštanskih ureda. Naravno, u tom slučaju cijelu bi poštari- nu morao platiti primatelj. Za slanje pisama u me- đunarodnom prometu i dalje je ostala ob- veza da ih se donese u poštanski ured i da pošiljalatelj plati puni iznos poštari- ne do granice, odnosno pun iznos poštari- ne u unutrašnjem prometu.

Novost je bilo i uvođenje posebne tarife za pisma poslana u lokalnom pro-

metu (unutar istog mjesta s poštanskim uredom). Ta tarifa za pismo minimalne težine je iznosila **2 kreuzera** do težine 2 lota. Naknada za pismo koji bi bilo izrav-

no odneseno adresatu, dakle bez odnošenja u poštanski ured, iznosila je **1 kreuzer** za pismo minimalne težine, a tarifa je rasla u ovisnosti o težini pisma.

Tablica 2. Poštanske tarife u razdoblju od 1.6.1817. do 31.7.1842.

Težina U lotima	Razdoblje primjene						
	Do 3 pošt. postaje	Do 6 pošt. postaja	Do 9 pošt. postaja	Do 12 pošt. postaja	Do 15 pošt. postaja	Do 18 pošt. postaja	Preko 18 pošt. postaja
½	2 kr	4 kr	6 kr	8 kr	10 kr	12 kr	14 kr
1	4 kr	8 kr	12 kr	16 kr	20 kr	24 kr	28 kr
1 ½	6 kr	12 kr	18 kr	24 kr	30 kr	36 kr	42 kr
2	8 kr	16 kr	24 kr	32 kr	40 kr	48 kr	56 kr
2 ½	10 kr	20 kr	30 kr	40 kr	50 kr	60 kr	1 g 10 kr
3	12 kr	24 kr	36 kr	48 kr	60 kr	1 g 12 kr	1 g 24 kr
3 ½	14 kr	28 kr	42 kr	56 kr	1 g 10 kr	1 g 24 kr	1 g 38 kr
4	16 kr	32 kr	48 kr	1 g 4 kr	1 g 20 kr	1 g 36 kr	1 g 52 kr
4 ½	18 kr	36 kr	54 kr	1 g 12 kr	1 g 30 kr	1 g 48 kr	2 g 6 kr
5	20 kr	40 kr	60 kr	1 g 20 kr	1 g 40 kr	2 g	2 g 20 kr

S ovom novom regulacijom naplate poštarine u Dalmaciji ponovno je nastao problem. Naime, kako je u Dalmaciji udaljenost između pojedinih poštanskih postaja bila znatno veća nego u ostalim zemljama austrijske krunovine (prosječna udaljenost između dvije poštanske postaje ili ureda iznosila je oko 8000 klaftera, oko 15 kilometara, s malim odstupanjima), odmah je uočeno da bi striktna primjena ove nove uredbe bila nepovoljna za carsku riznicu. Kao najbolji primjer može se navesti udaljenost između Zadra i Splita. Ukupno je ta udaljenost prije računata kao 9½ poštanskih stadija odnosno 19 austrijskih milja, preračunato u kilometre oko 144 kilometara. Ako sada to usporedimo s prije spomenutih

15 kilometara kao prosječnu udaljenost između dviju poštanskih postaja ili ureda i tome dodamo da su se između Zadra i Splita, a preko Šibenika i Trogira, nalazila samo dva poštanska ureda, dolazimo do izračuna da se za tu udaljenost plaćalo samo 2 kreuzera, a prema novoj tarifnoj odredbi je trebalo platiti 6 kreuzera.

Nakon što su službenici Više poštanske administracije u Zadru upozorili na ovaj problem, Carski ured za računovodstvo je u svom izvješću od 25. kolovoza 1817. predložio da se tarife računaju shematski tri po tri između određenih mjesta gdje god je to prema sljedećem određenju bilo moguće:

- Zadar – Šibenik – Trogir = 4 kreuzera
- Split – Omiš = 6 kreuzera

- Makarska – Brist = 8 kreuzera
- Opuzen – Obsojava = 10 kreuzera
- Dubrovnik = 12 kreuzera
- Herceg Novi – Kotor = 14 kreuzera

S tim se izvješćem složio i dalmatinski guverner. Ovim prijedlogom kani- lo se ne odstupati znatno od centralne uredbe o računanju poštanskih tarifa, odnosno da ne bude preveliki gubitak za carsku riznicu. Od 1820. godine u Dal- maciji se prešlo na računanje tarifa tako da se poštarina izračunavala prema bro- ju poštanskih stadija gdje god nije bilo moguće primijeniti centralno pravilo o izračunu prema broju prijeđenih poštan- skih postaja ili ureda, sve radi što manjih gubitaka carske riznice. Ovakav način izračuna poštarine u Dalmaciji je vrije- dio do 1. kolovoza 1842., kada je novom poštanskom reformom promijenjen na- čin izračuna tarifa.

Poštanska reforma od 1. kolovoza 1842.

Novi način naplate poštarine, uveden od 1. kolovoza 1842., bazirao se također na određivanju poštanske tarife u ovi- snosti o težini pisma i o udaljenosti na koju je pismo poslano, ali se udaljenost počela računati u austrijskim miljama (1 austrijska milja = 7586 m). Kao najma- nja težina pisma i dalje je zadržana mje- ra od $\frac{1}{2}$ lota (list papira bez omotnice, a uvedena je i nova mjera od $\frac{3}{4}$ lota što je odgovaralo listu papira u omotnici), a najmanja udaljenost (I. zona) računala se do 10 austrijskih milja. Cijelo područje Carevine je podijeljeno, prema udaljeno-

sti, na dvije poštanske zone. Prva zona do 10 austrijskih milja, a druga preko 10 au- strijskih milja.

Kako se ovakav sustav dualnih zona nije pokazao primjerenim, 1. ožujka 1843. dolazi do promjene, tako da je prva zona povećana na udaljenost do 20 au- strijskih milja, a druga preko 20 austrij- skih milja.

Od 1. lipnja 1848. dolazi do ponov- nog prilagođavanja zona udaljenosti po- štanskom prometu. Uz postojeće dvije zone uvodi se i treća zona. Prema novoj podjeli cijelo je Carstvo podijeljeno u tri poštanske zone: prva zona do 10 austrij- skih milja, druga do 20 austrijskih milja, a treća preko 20 austrijskih milja. Pove- zano s time dolazi i do prilagođavanja poštanskih tarifa.

Završnim prilagođavanjem tarifa (od 1. travnja 1849.) u razdoblju prije uvođe- nja poštanskih maraka, druga je zona po- većana na 30 austrijskih milja, a, logično s time, treća zona je bila udaljenost veća od 30 austrijskih milja.

Poštarina za pisma poslana u lokal- nom prometu ostala je idenetična onoj iz 1817. godine. Za ona pisma koje je li- stonoša izravno odnosio adresatu, dakle, bez zadržavanja u poštanskom uredu, re- formom iz 1842. godine je nastala prom- jena, naime naknada za tu uslugu sma- njena na svega $\frac{1}{2}$ kreuzera. Uredbom iz 1848. godine potpuno je ukinuta poštarina za ta pisma, ako su poslana u mjestu gdje za poštanski promet nije bio zadu- žen poštanski službenik već neki drugi administrativni službenik.

Tablica 3. Poštanske tarife u razdoblju od 1.8.1842. do 31.5.1848.

Težina u lotima	Zona udaljenosti	
	do 10 austrijskih milja / 20 od 1843.	preko 10 austrijskih milja / 20 od 1843.
do ½	6 kr	12 kr
do ¾	9 kr	18 kr
do 1	12 kr	24 kr
do 1½	18 kr	36 kr
do 2	24 kr	48 kr
do 3	30 kr	1 g

Tablica 4. Poštanske tarife u razdoblju od 1.6.1848. do 31.5.1850.

Težina u lotima	Zona udaljenosti		
	do 10 milja	do 20 milja / 30 od 1849.	preko 20 milja / 30 od 1849.
do ½	3 kr	6 kr	12 kr
do ¾	5 kr	10 kr	20 kr
do 1	6 kr	12 kr	24 kr
do 1½	9 kr	18 kr	36 kr
do 2	12 kr	24 kr	48 kr
do 2½	15 kr	30 kr	60 kr
do 3	18 kr	36 kr	1 g 12 kr
do 3½	21 kr	42 kr	1 g 24 kr
do 4	24 kr	48 kr	1 g 36 kr
do 4½	27 kr	54 kr	1 g 48 kr
do 5	30 kr	1 g	2 g

Preporučena pisma – tarife i načini naplate

Prva tarifa za preporučeno pismo uvedena je 1. siječnja 1789., iznosila je 6 kreuzera. Uredbom od 1. veljače 1814. preporuka se plaćala tako da je 6 kreuzera naplaćivano pošiljatelju, a daljnih 6 kreuzera je morao snositi primatelj. Od 16. svibnja 1815. preporuka se naplaćivala 12 kreuzera, i to samo od pošiljatelja.

Poštanskom reformom od 1. lipnja 1817. preporuka se naplaćuje od pošilja-

telja u visini od 4 kreuzera, a od 1. kolovoza 1842. tarifa za preporučeno pismo je iznosila 6 kreuzera. Također je tim reformama uređeno da se poštarina za preporuku može naplatiti ili od pošiljatelja ili od primatelja.

Prilikom predaje preporučenog pisma pošiljatelj je dobivao *potvrdnu o primitku pošiljke (Recepisse)*. Spomenuta potvrda nije bila unificirana za cijelo područje

Carstva već se razlikovala od poštanskog ureda do poštanskog ureda, odnosno poštanski službenici su samostalno određivali njezin izgled i tiskanje. Također je od 1826. godine postojala mogućnost da pošiljatelj sam izradi spomenutu potvrdu, koju bi mu nakon primitka preporučene pisma potpisao poštanski službenik, te da tako uštedi naknadu koju bi morao platiti za izdavanje potvrde. Kroz cijelo razdoblje od 1. studenoga 1789. do 31. srpnja 1842. taksa za spomenutu potvrdu je iznosila **2 kreuzera**, a kasnijom reformom je ukinita, odnosno bila je uračunata u cijenu preporuke. Spomenuti se iznos naplaćivao ili od pošiljatelja ili od primatelja, sve dok reformom iz 1817. godine nije određeno da se naplaćuje is-

ključivo od pošiljatelja.

Postojala je i mogućnost izdavanja *povratnice* (*Retour-Recepisse*), odnosno potvrde koja bi bila uručena pošiljatelju nakon što bi ju primatelj potpisao prilikom preuzimanja preporučene pošiljke. Povratnicu je izdavao poštanski ured iz kojeg je upućeno preporučeno pismo i putovala bi do primatelja zajedno s tim pismom. Naknada za takvu uslugu se od 1. studenoga 1789. do 31. srpnja 1842. naplaćivala **3 kreuzera**, a nakon toga se obračunavala prema najnižoj poštanskoj tarifi (pismo od ½ lota) za istu udaljenost na koju je poslano preporučeno pismo. Do reforme iz 1842. godine se naplaćivala od primaoca, a nakon toga od pošiljatelja.

Poštarina u međunarodnom prometu

Institut naplate poštarine u međunarodnom prometu u ovom razdoblju spada u specijalističko izučavanje poštanskog prometa te će u ovom uratku biti opisan samo u najkraćim crtama.

Kao osnovna vodilja u cijelom ovom razmatranju navodi se podatak da je pošiljatelj s područja Austrije plaćao puni iznos poštarine do granice, odnosno do poštanskog ureda/poštanske postaje koji je bio najbliži granici. Naravno, i u ovom slučaju su pisma upućena od članova dvorske svite (Dvorska pisma – Hofbriefe) i službena pisma (ex-offo) bila oslobođena poštarine.

Oznake na tim pismima su bile identične oznakama na pismima (dvorskim, službenim i potpuno plaćenim) koja su

bila poslana unutar Carstva.

Tarife za spomenuta pisma bile su određene na sljedeći način: od 15. ožujka 1811. do 31. siječnja 1814. naplaćivalo se **14 kreuzera** za ½ lota, odnosno **1 gulden i 10 kreuzera** za otkupninu kad je pismo dolazilo iz inozemstva. Od 1. veljače 1814. do 15. svibnja 1815. naplaćivalo se **16 kreuzera** za ½ lota, odnosno **1 gulden i 20 kreuzera** za otkupninu kad je pismo dolazilo iz inozemstva; od 16. svibnja 1815. do 31. svibnja 1817. naplaćivalo se **2 kreuzera** za pismo težine ½ lota koje je putovalo do 3 poštanska ureda/poštanske postaje odnosno **8 kreuzera** za pismo koje je putovalo do 6 poštanskih ureda/poštanskih postaja.

Od 1. lipnja 1817. do 31. srpnja 1842.

naplaćivalo se za ½ lota - **10 kreuzera** za pismo koje je putovalo do 9 poštanskih ureda/poštanskih postaja, **12 kreuzera** za pismo koje je putovalo do 12 poštanskih ureda/poštanskih postaja, odnosno **14 kreuzera** za pismo koje je putovalo preko 12 poštanskih ureda/poštanskih postaja.

Od 1. kolovoza 1842. tarifa se određivala prema tablici poštanskih tarifa u

ovisnosti o težini pisma i o udaljenosti koju je prešlo do granice.

Oznake na takvim pismima su bile označavane tako da se naplaćena tarifa upisivala crvenom olovkom ili crnom tintom na prednjoj strani pisma, a od 1817. na stražnjoj strani pisma.

Jurica Vučetić, dipl. iur.

Literatura :

1. Brumby, Martin, Dalmatia, York, 1997.
2. Cividini, Dragutin, Poštanski manipulativni žigovi Hrvatske 1755 – 1918, Zagreb, 1994.
3. Ercegović, Velimir, Hrvatska filatelija, Zagreb, 1995.
4. Gabbini, Emanuele M., Storia Postale di Zara, Trapani, 1995.
5. Mueller, Edwin, Handbook of the prestamp postmarks of Austria, New York, 1960.
6. Novak, Grga, Prošlost Dalmacije, Split, 2004.
7. Petric, Nikola, Predfilatelistički poštanski žigovi Hrvatske, Zagreb, 1999.
8. Rukavina, Nikola, Priručnik žigova predfilatelističkog i filatelističkog doba, Zagreb, 1944.
9. Šišić, Ferdo, Povijest Hrvata, Split, 2004.
10. Višacki, Vojin, Vojna pošta i sanitet Vojne granice 1496 – 1871, Beograd, 2000.

POŠTANSKA MARKA U SLUŽBI IREDENTE (II.)

Samo tri mjeseca otkako su Talijanske pošte (Poste Italiane) izdale marku posvećenu Rijeci, i slovenski Kopar je dobio svoju talijansku marku. Na marki je prikazana zgrada nekadašnje talijanske gimnazije (nekada se zvala Carlo Combi, danas se zove Rinaldo Carli), osnovane 1675. godine, dekretom dužda Sagreda. Iznad slike piše ”EX LICEO CARLO COMBI - CAPODISTRIA” (”Bivša gimnazija Carlo Combi – Kopar”). Nominalna vrijednost marke je 0,65 € tiskana je u 3,5 milijuna primjeraka, a poštena je u promet 8. ožuj-

ka 2008. godine. Tako se Kopar, jedini lučki grad na 47 kilometara dugoj obali slovenskog dijela Jadranskog mora (i najveći grad u Primorskoj) našao na talijanskoj marki. Grad, koji je, kako kažu Talijani, nekad bio talijanski. Kopar je, zajedno s cijelom obalom, 1918. potpao pod Italiju, a 1947. postaje dio Slobodnog teritorija Trsta. Nakon njezine podjele 1954. pripojen je Jugoslaviji.

U prošlom broju našeg časopisa pisao sam o najavi Talijanskih pošta (Poste Italiane) o izdavanju poštanske marke posvećene Rijeci, znakovita naziva: *Fiume* -

Talijsanska marka posvećena Kopru

Talijsanska marka posvećena Rijeci

terra orientale già italiana (Rijeka - zemlja koja je bila talijanska). Marka je, kao što je već poznato, puštena je u promet 10. prosinca 2007. godine. Njezino predstavljanje dogodilo se u Press klubu u Milanu i u prostorijama Lega nazionale (Nacionalna liga) u Trstu. Na predstavljanju su bili mnogobrojni iredentisti iz Trsta, Gorice, Furlanije, Belluna i Rijeke, krema tzv. udruge esula u Italiji, među kojima i poznate osobe iz javnog i političkog života Italije. Među njima i oni, koji su često u svojim javnim nastupima govorili i pisali protiv Hrvata i hrvatske vlasti.

Posebno se svojim agresivnim istupom istaknuo vice Sindaco grada Milana profašist De Corato koji je kazao: *Prošlo je mnogo godina u šutnji i izdavanje ove marke je način obilježavanja uspomena na našu povijest i sjećanja što se dogodilo tisućama Talijana...* Bivši ministar i zastupnik desnog centra Carlo Giovanardi je poželio da marku prihvate ne samo Fiumani (talijanski Riječani), već i *Hrvati i predstavnici talijanske manjina kao poruku ljubavi prema vlastitome gradu*. Istaknuo je da je *povijesni suživot između Talijana, Slavena, Mađara i Nijemaca izvanredno bogatstvo*.

Omotnica prvog dana - FDC

Prigodni žig Trst

Senator Giorgio Benvenuto istaknuo je da *Italija ne smije nikoga pitati dozvolu za izradu poštanske marke i mora kazati da je to bila povijest.*

Obje marke izdane su unatoč službenom prosvjedu Zagreba i Ljubljane, a u Italiji su se od odgađanja do njihova predstavljanja odvijali razni pritisci na talijansku vladu. Odluka o izdavanju maraka donesena je još 2003. godine, za vrijeme vlade desnog centra Silvija Berlusconija. Za to, dakako, najveću odgovornost snose talijanske vlasti. Osim što su izdane mimo odobrenja dviju suverernih država, Hrvatske i Slovenije, one su i u neskladu s čvrstom preporukom Svjetske poštanske unije (UPU), da poštanska marka svake države ima potpuno nacionalni karakter (primjer kršenja ovog pravila je Marilyn Monroe ili Elvis Presley na markama primjerice afričkih država i sl.). Prošle godine Portugal je Egiptu uputio službeni zahtjev za stavljanje piramida iz Gize na poštansku marku u povodu natječaja za novih sedam svjetskih čuda. Vrhovno vijeće za starine u Kairu uljudno je odbilo zahtjev Portugalske pošte, pa marka, naravno, nije izdana. S druge pak strane, talijanski internetski portal Nacionalnog saveza Julijske krajine i Dalmacije objavio je, kako je na sastanku Nacionalnog savjeta za vrijednosne papire i filateliju u Rimu odlučeno da se u povodu 600. obljetnice predaje Zadra Mletačkoj Republici izda marka, čija je promocija i puštanje u promet najavljena za 2. veljače 2009. godine. Kao što vidimo, Talijanske pošte su u ofenzivi, a

izdavanje poštanskih maraka o gradovima s druge obale Jadrana (l'altra sponda), nije slučajnost, nego nastavak propagandne djelatnosti talijanske iredente, okrunjene ujedinjenjem Italije još davne 1861. godine.

Korijeni iredente

Hrvati i Talijani burna zbivanja potkraj 18. i na početku 19. stoljeća dočekali su razbijeni u više upravnih cjelina. Hrvati su tada podijeljeni između Osmanlijskog Carstva, Habsburške Monarhije, Dubrovačke Republike i teokratske države Njegoša- Petrovića - podijeljenost ide i dalje unutar najvećeg hrvatskog prostora u monarhiji Habsburgovaca, gdje postoji dodatna administracijska rascjepkanost na austrijski i mađarski dio. U prvom je, hrvatskom i slovenskom obalnom području, Istra, Kvarnerski otoci, Dalmacija, ali i tadašnja mađarska Rijeka - uglavnom tanka vladajuća talijanska, a u drugom podjednako tanka mađarska vladajuća struktura, povlaštena stoljećima.

Talijani su u Habsburškoj monarhiji također razbijeni na dva slična prostorno - državna tijela, a u granicama tih cjelina na još nekoliko upravnih tvorevina. No, vlast uglavnom drži talijanski sloj, a javni je jezik talijanski. Na Apeninskom poluotoku razbijeni su u brojne samostalne državice, ali u načelu, na vlasti je talijanski etnički sloj. Prirodnim povijesnim razvojem tada i u Hrvata i u Talijana, gotovo istodobno, počinje narodni preporod da bi se ujedinili u nacionalnu drža-

vu. No, dok su se u Hrvata preporodna nevladajuća skupina kolebala oko toga, na Apeninskom poluotoku dozrijevaju spoznaje i uvjerenja kako su svi tamošnji Romani zapravo samo Talijani. Među njima se politički najbrže snalazi vladajuća skupina u Savojskoj Monarhiji na sjeveru poluotoka. Štoviše njihov Pijemont uspio je šezdesetih i sedamdesetih godina administrativno ujediniti Poluotok. Sardinjski kralj Vittorio Emanuel II. proglašen je kraljem Italije.

Takvo nacionalno i državno ujedi-

Talijanski kralj Vittorio Emanuele II.
na marki iz 1877.

njenje Hrvatima nije uspjelo. Napušta se, doduše Ilirstvo kao narodnu kategoriju, stvara se u Hrvata, i to u Banskoj Hrvatskoj, jasno uobličene dvije nacionalne ideologije. Jedna od njih (Starčević – Kvaternik) smatra Hrvate samo Hrvatima, koji, u načelu, svoju državnu budućnost moraju tražiti u svojoj potpuno samostalnoj i nezavisnoj državi. Drugo stajalište (Strossmayer – Rački) govori o tome kako Hrvati mogu biti Hrvati, ali državnu samostalnost sami nikako ne mogu izboriti, jer su preslabi u odnosu

na premoćni germanski Beč i ugarsku Budimpeštu, a pojavljuje se i panroman-ski Rim. Stoga Hrvati moraju najčvršće surađivati s ostalim južnim Slavenima na prostoru od Triglava do Plovdiva i Vardara, jer ih na jednak način ugrožavaju strane sile. Treba, dakle, stvoriti zajedničku Južnoslaviju, koja će imati respektabilnu vojnu i drugu snagu. Povremeno se, ipak, pomišlja i na slavensku – uz austrijsku i mađarsku - treću državnu jedinicu u monarhiji (trijalizam). Prva je iz te zamišljene sheme iskočila Crna Gora, zatim Bugarska, a potom Srbija. Rat Bugarske i Srbije osamdesetih godina posve je razbio ideju o Južnoslaviji, ali ne i onu o Jugoslaviji, osobito onu u hrvatskim zamislama o suradnji s Kraljevinom Srbijom, koja je postajala sve snažnijom regionalnom silom. Primjećivalo se, doduše, velikosrpstvo u politici najvećeg dijela vladajućih srbijanskih struktura i u dijelu hrvatskih Srba. No, među hrvatskim pristalicama jugoslavenske nacionalne ideologije držalo se da će biti lako riješiti teškoće i nesporazume među "braćom", kada se udruže u zajedničku državu.

No, opravdane težnje za nacionalnim i državnim ujedinjenjem Talijana, međutim, postupno su se počele mijenjati. Preporodna nastojanja sve više uključuju i imperijalne planove Pijemonta kojima više nije dovoljna Kraljevina Italija. Tako se u Italiji šezdesetih i sedamdesetih pojavljuje organiziran iredentistički pokret. Iako tada u Italiji još nije u uporabi riječ iredentizam, u njegovu je duhu, prvi, zasad, poznat zahtjev iz

1797. godine, istaknut u sjevernotalijanskom Bassanu, tu je i karbonarski plan o "Paktu Ausonia" iz 1818. godine o Velikoj Italiji, a na tome je tragu i Mazzinijeva "Mlada Italija". No, bilo je i protivnika takve politike. Tako Cavour, tvorac talijanskog i državnog nacionalnog ujedinjenja, dugo nije smatrao potrebnim u Italiju uključiti prekojadranske krajeve. Najzgodnije se izrazio 1848. godine Pacifico Valissi, poslije i sam iredentist. On je smiješnim ocijenio i proglasio nastojanje tršćanskih i istarskih Talijana da u Italiju uključe i Istru i svako drugo mjesto samo zato što se u njemu govori talijanskim jezikom. No, vojni krugovi, a ni dinastija u Pijemontu nisu tako mislili. Već je 1845. godine u glavnom štabu te Sardinijske Kraljevine zaključeno kako je talijanska međa duboko u Sloveniji i Hrvatskoj: *Strateške granice nove Italije moraju biti na istoku na Bitoraju, a na sjeveru pred Ljubljanom i moraju obuhvatiti Istru, Rijeku, Bakar, Kraljevicu i Krk, te Idriju i Logatec*. Postupno se i u javnosti stvara dojam, ali i izvan Italije, da su Istra i drugi prekojadranski krajevi zaista samo talijanska područja.

Iredentistički zahtjevi sve više dobivaju podršku državnih tijela Pijemonta; "neoslobođeni krajevi" postaju predmetom pozornosti, osobito nakon 1861. godine kada je stvorena Kraljevina Italija, a njezine su granice (1866.) proširene do rijeke Soče. Dobivši morske i kopnene granice s Habsburškom monarhijom, iredentisti sada mijenjaju stajališta: granice Italije su one što ih je imalo Rim-

ske Carstvo, a neke od njih potvrđene su i vladavinom Mletačke Republike. No međa se postupno ograničava, napuštaju nerealni zahtjevi (npr. za Maltom), i sva se pozornost usmjerava dvama područjima: zahtijeva se u prvom redu pokrajine *Venezia Giulia (Julijska Venecija)*, tj. hrvatsku i slovensku Istru, Trst i Gorišku, te *Venezia Tridentina (Tridentsku Veneciju)*, austrijsko – njemački *Trentino* i *Alto Adige (Južni Tirol)*, a oba su područja u austrijskom dijelu Habsburške Monarhije. Dakle, ulaskom svih apeninskih država, pa i papine, u Kraljevinu Italiju na čelu s pijemontskim Savoyama, prihvaćen je pojam *neoslobođene zemlje*, tj. *terre iredente*. Niču brojne, čak militantne organizacije, a među društvima su osobito značajne *Azione per riscato (Akcija za oslobođenje)*, utemeljeno u Trstu 1866. godine, te *L'associazione in pro dell'Italia irredenta*, utemeljeno 1877. godine u Napulju. Tako je 1871. godine, kad je napokon i papin Rim silom uključen u Kraljevinu Italiju, bila istaknuta istarska zastava.

Talijanski iredentizam, dakle, od početka je imao i formalnu podršku državnih struktura i usmjeren je bio u pripremanje uvjeta za uključivanje u Savojsku Monarhiju i hrvatskih (i slovenskih) krajeva na istočnoj obali Jadrana, samo zato što tu živi određen broj Talijana. Iako je tu stoljećima apsolutna većina Hrvata i Slovenaca, njih se smatralo došljacima na talijanski prostor, samo osvajačima, jer je prostor nekoć pripadao Rimskom Carstvu i Mletačkoj Republici, a njihova

je slijednica Kraljevina Italija. Međutim, "Trocarski savez" Beča, Berlina i Rima, službeno je za neko vrijeme spriječio ispunjenje želja i planova za talijansko širenje na istok, dakle i preko Habsburške Monarhije, jer se upravo preko nje, dakle, i preko hrvatskog prostora, želi postići pangermanski *Drang nach Osten*, iza kojega već stoji veoma moćan Berlin. Rim privremeno, praktično napušta Europu i kreće u osvajanje dijelova Afrike (Abesinija /Etiopija). Ali, zapravo, nikada ne ispušta pogled s istočne obale Jadranskoga mora, potajice su i dalje pomagana iredentistička društva u Italiji, te sva protalijanska, iredentistička nastojanja na drugoj obali.

Nakon poraza Italije u ratu s Etiopijom (Abesinijom) 1896. godine talijanska politika pokazuje sve veći interes za Balkan. U tisku se početkom 20. stoljeća sve češće piše o istočnoj obali Jadrana, koja se naziva *l'altra sponda*. Iskazuje se sve veća briga za Talijane u svim dijelovima Austro - Ugarske, pa tako i u hrvatskim obalnim područjima (a riječ je o malobrojnim talijanskim obiteljima koje su tamo ostale stjecajem povijesnih okolnosti).

U Grazu je 1911. osnovan *Savez talijanskih studenata svih neoslobođenih krajeva*, a 1913. iredentisti osnivaju u Rijeci društvo *Giovane Fiume (Mlada Rijeka)*. Talijanskoj politici odgovaralo je svako djelovanje radi očuvanja i širenja talijanstva na područjima nazivanim "neoslobođeni krajevi".

Kao što vidimo, iredentistički pro-

gram posve je odbacio idealna, slobodarska rješenja talijanskog narodnog preporoda. Počinje, štoviše, ujedinjavanje šovinističke, pa i rasističke komponente, smatrajući Hrvate i Slovence samo *scavima*, tj. (bivšim) robovima, odnosno otočne Hrvate *bodulima*, tj. psima, došljacima i barbarima, osvajačima talijanske zemlje, a civilizirat će se samo odabrane – talijanizirane.

Uoči Prvog svjetskog rata iredentiste sve više zabrinjava jačanje ideje o federalizaciji Austro - Ugarske i moguće povezivanje Južnih Slavena u Monarhiju. Takva ideja činila se pogibeljnom za talijanstvo. Bitno je bilo, da se "neoslobođeni krajevi" na istočnoj jadranskoj obali priključe Italiji i da se na Jadranu uspostavi talijanska prevlast.

Izbijanjem Prvog svjetskog rata 1914. godine iredentizam dolazi do punog izražaja. U tim se danima tvrdilo se da Talijanima prijeti da budu "ugašeni od slavenske poplave". Italija je u dugom razdoblju prije početka rata bila u savezu s Njemačkom i Austro - Ugarskom Monarhijom. Međutim kada je rat započeo, umjesto da izvrši svoju savezničku obvezu i stupi u rat na strani svojih saveznica (Centralnih sila), Italija je proglasila neutralnost i sa svojim saveznicima započela pregovore. Kao cijenu za ulazak u rat na njihovoj strani, od Austro – Ugarske je, uz ostalo, tražila priključenje svom državnom području i krajeve na istočnoj jadranskoj obali. Kako je Austro – Ugarska odbila talijanske zahtjeve, intenziviraju se pregovori Italije sa silama Antante

(Velika Britanija, Francuska i Rusija). Italija je bila spremna pridružiti se Antanti ako joj se bude garantiralo poslijeratno proširenje na Istočnom Jadranu. Uz Trento, Alto Adige, te područje Gorice i Trsta, Talijani traže i Istru s kvarnerskim otocima do rijeke Neretve, dalmatinske otoke i Valonu te Dodekanez (otočje u Egejskom moru uz obalu Male Azije) i udio podjele Turske kao i kolonijalno proširenje u Africi. Na Jadranu se izuzimaju Rijeka i Hrvatsko primorje, zbog toga što bi to moglo pripasti Mađarskoj kad se odvoji od Austrije. Kad su pregovori sa silama Antante bili završeni, potpisan je 25. travnja 1915. **London-ski ugovor** (koji tada nije bio objavljen, a potpisali su ga predstavnici Velike Britanije, Francuske, Rusije i Italije) kojim se Italiji kao nagrada za stupanje u rat na strani Antante – uz ostalo - obećava Istra s Kvarnerskim otocima i dio Dalmacije s otocima.

I tako stižemo do sloma Austro – Ugarske 1918. godine i talijanske okupacije hrvatske i slovenske obale, odnosno do prvog etničkog čišćenja državnim sredstvima u Europi. Londonskim ugovorom, dakle, ugroženi su vitalni hrvatski interesi, ne samo prepuštanjem velikog dijela hrvatskog nacionalnog prostora Italiji, već i predajom južne Dalmacije dvjema postojećim balkanskim državama Crnoj Gori i Srbiji.

Kada je Prvi svjetski rat završen, održana je mirovna konferencija u Parizu (u siječnju 1919.). Konferencija je trebala pripremiti ugovore o miru s poraženim

državama i utvrditi granice novih država. "Jadransko pitanje" postalo je doista težak problem koji nije silazio s dnevnog reda međunarodnih sastanaka. Italija je tražila ispunjenje obećanja koja su navedena u Londonskom ugovoru, ali se tom zahtjevu usprotivila američka delegacija koju je predvodio sam predsjednik SAD – a Woodrow Wilson. Kako dogovora između Italije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca nije bilo, dvije su države upućene na izravno pregovaranje. Tijekom 1920. održani su pregovori između dviju država, u mjestima Pallanza i Spe (u Italiji), ali bez rezultata. Stoga je zakazan novi sastanak u Rapallu u studenome 1920. Uoči odlaska jugoslavenske delegacije, u kojoj su bili predsjednik vlade Milenko Vesnić i ministar vanjskih poslova Ante Trumbić, britanska i francuska vlada poslale su Beogradu "ozbiljno upozorenje" da se pregovori moraju uspješno završiti, te da jugoslavenska strana više ne može očekivati pomoć Pariza i Londona. Ruke su im vezane, poručili su, Londonskim ugovorom.

Delegacija Kraljevine SHS bila je oslabljena ne samo naklonošću saveznika Italiji nego i porazom Wilsona (svog moćnog zaštitnika) na predsjedničkim izborima. Ministar vanjskih poslova Italije, grof Sforza koji je predvodio talijansku delegaciju dao je konačni talijanski prijedlog u gotovo ultimativnom obliku. Srpski članovi delegacije Milenko Vesnić i Kosta Stojanović prepustili su tada Trumbiću da po svom nahođenju riješi problem, obećavši da će se solidarizira-

ti sa svakom njegovom odlukom. To je značilo da Trumbić mora preuzeti odgovornost za sve posljedice u slučaju odbijanja talijanskog ultimativnog prijedloga. Trumbić se kolebao. Londonski ugovor visio mu je iznad glave kao Damoklov mač, a saveznici su se trudili da se ta prijetnja ne zaboravi. Unatoč žrtvovanju nekih teritorija, Trumbić je najveću korist za svoju državu vidio baš u otklanjanju te prijetnje: potpisom novog ugovora Italija bi se odrekla Londonskog ugovora. I Trumbić se napokon odlučio. U noći od 12. na 13. studenoga 1920. potpisao je **Rapalski ugovor** prema kojem su Italiji pripali Istra, te Snježnik i Idrija, otoci Cres i Lošinj, a u Dalmaciji Zadar te otoci Lastovo i Palagruža. Rijeka je bila proglašena zasebnom, slobodnom državom, i to u granicama dotadašnjeg riječkog kotara.

Poslije konferencije u Rapallu Trumbić je 22 studenoga 1920. podnio ostavku na položaj ministra vanjskih poslova Kraljevine SHS. Po povratku u domovinu otišao je u Split, gdje je 5. prosinca iste godine u Splitskom narodnom kazalištu, na skupu njemu u čast, održao govor na kojem je izložio svoj rad u inozemstvu. Rekao je da je on za Istru najpovoljniji od nekog drugog prijedloga o razgraničenju, ali da je u usporedbi s njima ipak u prednosti, jer je od talijanske aneksije spasio gotovo cijelu Dalmaciju i veći dio njezinih otoka. Italija se, rekao je, bar na neko vrijeme, odrekla nekih zahtjeva iz Londonskog ugovora.

To "neko vrijeme", koje spominje

Trumbić trajalo je vrlo kratko. Iredentisti nisu zadovoljni. Vidi se to i iz rezultata glasovanja o ratifikaciji Rapalskog ugovora u talijanskom parlamentu. Za ratifikaciju je glasovalo 253 narodna zastupnika, a protiv čak 141, dajući tako na znanje da rasprava o razgraničenju sa susjednom kraljevinom još nije gotova. I dok se šef talijanske diplomacije Sforza hvali uspješnim okončanjem pregovora u Rapallu, Benito Mussolini, koji tada pokreće novu političku organizaciju (fašistički pokret) izjavljuje da se Rapalski ugovor mora *nadoknaditi* i poručuje: *Nema nikakvih iluzija. Pitanje Dalmacije nije svršeno, ono je tek započeto, nije zaključeno, ono ostaje bolno i tragično otvoreno.* Takva izjava budućeg diktatora Italije najavila je bolne i tragične dane ne samo za Hrvate i Slovence, koji su nakon Rapalla ostali u talijanskoj državi već i za sve one koji su u kraljevini SHS i dalje bili meta talijanskog iredentizma.

Prva meta talijanske agresije bila je Rijeka. Još za vrijeme mirovne konferencije u Rijeku je sa svojim legionarima, uz pomoć talijanske vojske, 12. rujna 1919., ušao talijanski pjesnik Gabriele D'Annunzio. Po ulasku u grad D'Annunzio je odmah proglasio Talijansku regenciju Kvarnera kao dio Kraljevine Italije. Talijani su tada problem Rijeke očito htjeli riješiti politikom svršenog čina. Međutim, mirovna konferencija to nije prihvatila, pa se o riječkom pitanju dalje raspravljalo u izravnim pregovorima Italije i Kraljevine SHS. Naime, Rapalskim ugovorom dogovorena je us-

postava Slobodne Riječke Države. No, ni nakon toga situacija se nije smirila. D'Annunzio nije htio priznati Rapalski ugovor, a u tome ga je podržavao i Mussolini. Štoviše, njegovi legionari zaposjeli su još i otok Krk i Rab, koji su u Rapallu priznati kao područja Kraljevine SHS. Pod pritiskom, D'Annunzio je bio prisiljen predati vlast s Ricardom Zanellom na čelu. No, zakratko, jer Mussolinijevi fašisti na vlast u Riječkoj državi dovode aneksionističku grupu Attilija Depollija. Na to talijanska vlada nije poduzela ništa, a ništa ne poduzima ni vlada u Beogradu, jer kralj Aleksandar i Nikola Pašić i dalje vode politiku popuštanja i "dobrog" susjedstva s Italijom.

Učvršćivanje fašističkog režima u Italiji bio je izvor novih opasnosti za Kraljevinu SHS. Mussolini je sada kao predsjednik vlade, ponovo pokrenuo "Riječko pitanje". Mussolinijeva vlada traži od vlade u Beogradu da se Rijeka priključi Italiji, a za uzvrat je bila spremna izvršiti mjestimičnu korekturu granica. Za postizanje dogovora posebno se založio kralj Aleksandar, koji je pod svaku cijenu želio uspostaviti dobre odnose s Mussolinijem. Dana 27. siječnja 1924. potpisani su Rimski ugovori, kojima je ukinuta Slobodna Riječka Država, a njezina teritorija priključena je Kraljevini Italiji. Kao ustupak, Kraljevini SHS priključena je delta Rječine i luka Baroš. Znakovita je izjava kralja Aleksandra što ju je dao uoči odlaska jugoslavenske delegacije u Rim na svečano potpisivanje ugovora. Kralj je rekao: *Ni u Italiji, ni*

u Jugoslaviji nisu možda još dovoljno svjesni toga kakav se povijesni akt dogodio ovih dana, ali će ga razumjeti buduće generacije, i s jedne i s druge strane će odati vječnu zahvalnost tvorcima ovog pakta.

U duhu Rimskih ugovora zaključene su 1925. godine i **Nettunske konvencije** (Nettuno je mjesto južno od Rima), koje su davale novi ustupak Italiji kao što je: nesmetana uporaba talijanskog jezi-

Jedna od maraka izdanih nakon ulaska D'Annunziovih legionara u Rijeku iz 1920.

ka u sudskom i upravnom postupku optanata u Dalmaciji, slobodna trgovina talijanskih građana, slobodna kupovina nekretnina i zemlje, smanjenje tranzitnih carina, posebna prava talijanskih konzulata te slobodan ribolov u jugoslavenskim teritorijalnim vodama. Vrhunac legalizirana kulturocida nad Hrvatima i Slovencima nastaje 1929. godine, kada Mussolini na referendumu dobiva *consensus nacije*. Ono započinje strijeljanjem Vladimira Gortana, koji je organizirao demonstracije protiv nasilne talija-

nizacije i fašističkog nasilnog plebiscita u Istri. Specijalni sud u Rimu osudio ga je na smrt strijeljanjem. Tim smaknutem fašisti su htjeli dati Istri zastrašujući primjer, kako bi se jednom zauvijek izbila svaka pomisao da u tim krajevima pod talijanskom vlašću mogu postojati Hrvati i Slovenci. Nastavlja se zakonima o nasilnoj promjeni imena i prezimena, ukidanjem svih hrvatskih i slovenskih škola, listova, zadruga, banaka, protjerivanjem ili emigriranjem nacionalne inteligencije i klera i sl.

Promatrajući odnose između Kraljevine SHS i Kraljevine Italije od mirovne konferencije u Parizu do Rapalla, i od Rapalla do tridesetih godina, lako je uočiti da se talijanska politika zasnivala na zasadama iredentizma, koji nikad nije odbacila. U tom ozračju, uoči sloma Kraljevine Jugoslavije, rađa se ideja o uspostavi hrvatskog kraljevstva u tijesnoj vezi s Italijom.

Ante Pavelić pojavio se 1927. godine u Rimu kao predstavnik pravaške grupacije koji traži uspostavu samostalne i neovisnu hrvatske države izvan Kraljevine Jugoslavije. Tom prigodom Pavelić predaje Robertu Forgesu Davanzatiju, članu Velikog fašističkog vijeća, **Promemoriju** u kojoj je iskazana spremnost Hrvatske da ispuni određene obveze prema Italiji za pruženu talijansku pomoć u borbi za oslobođenje od velikosrpske prevlasti. U tekstu Pavelićeve Promemorije Mussolini je bio najzanimljiviji onaj dio koji je nedvosmisleno govorio upravo o pitanju koje ga je najviše zaokupljalo, a to je revizija

Dr. Ante Pavelić, poglavnik NDH na markama iz 1944.

zija Rapalskog ugovora. Pavelić izražava spremnost *da ide dalje od njegovih ograničenja*, što znači da je za talijansku pomoć u uspostavi neovisne hrvatske države spreman platiti daljnjim ustupanjem jadranskog područja. U Promemoriji Pavelić ocrtava teritorij buduće obnovljene hrvatske države. Međutim Pavelić ne spominje Istru i Rijeku, a kad spominje Kvarnerske otoke dodaje da se to odnosi na one *koje se sada nalaze pod jugoslavenskom upravom*. Na taj je način Pavelić pokazao da priznaje talijansku aneksiju hrvatskih krajeva koji su nakon Prvog svjetskog rata dodijeljeni Kraljevini Italiji, kako je utvrđeno u Rapallu (1920.) i Rimskim ugovorima (1924.). U tom smislu, jedan radikalni političar, kakav je bio Pavelić, mogao je biti od koristi. Talijansko fašističko vodstvo, a prije svega Mussolini, u njemu su vidjeli političara koji radi na raskidanju veze Hrvatske sa Srbijom, što je značilo i nekoga tko radi u korist talijanskih iredentističkih ciljeva. Musolinijev agresivan nastup potkraj listopada 1931. u Napulju ispred plakata s parolom Dalmazia o morte (Dalmacija ili smrt) najbolje pokazuje koliko je Mu-

ssolini zaokupljen planovima o prisvajanju Dalmacije. Četrnaest godina kasnije, 18. svibnja 1941. u Rimu su potpisani **Rimski sporazumi**, kojim se NDH odredila mnogih hrvatskih područja. Prema

Talijanska poštanska marka iz 1941. kojom se veliča, njemačko-talijansko bratstvo po oružju

Poštanska marka talijanske kolonije Libije iz 1941.

tom ugovoru, što su ga potpisali Pavelić i Mussolini, Italija je dobila gotovo cijelu Dalmaciju, i to područja Zadra, Šibenika, Splita, otoke Rab, Krk, Vis, Lastovo, Korčulu, Mljet i mnoge druge manje otoke te dijelove Hrvatskog primorja i Gorskog kotara. Pod vladavinom fašista u tim je krajevima provedena sustavna talijanizacija.

Konačno, i prijedlog o talijanskom princu na hrvatskom kraljevskom prijestolju Pavelić je prihvatio u nadi da će hr-

vatska kruna na talijanskoj glavi "omekšati" zahtjeve Mussolinija. Ponajprije se nadao da će tako možda spasiti Dalmaciju. No, što god da je kalkulirao, čini se, da je politiku talijanskog fašističkog vrha slabo razumio. Upućivanjem svog princa u Hrvatsku, talijanska strana, naime, nastojala je ojačati svoj utjecaj i što više se približiti krajnjem cilju, a to je podvrgavanje Hrvatske talijanskoj dominaciji.

O pitanju Dalmacije zanimljivo je i mišljenje designiranog hrvatskog kralja, vojvode Aimona di Savoia Aosta di Spoleta (Pavelić mu je nadjenuo ime Tomislav II.). U memorandumu, koji je nesuđeni hrvatski kralj, potkraj lipnja 1941. poslao kralju Vittoriju Emanuelu III. i Benitu Mussoliniju, istaknuo je, da ne

Nesuđeni hrvatski kraljevski par: Irene i Aimone di Savoia Aosta

želi forsirati svoju neželjenu prisutnost na prijestolju Hrvatske. I iznosi svoje sumnje o ishodu cijelog projekta. U odlomku o Dalmaciji, vojvoda iznosi, da je postojeće teritorijalno rješenje prepreka svakom pomirenju. Dalmacija se, drži on, nikada neće moći talijanizirati.

Talijanski kralj Vittorio Emanuele III.
na marki iz 1938.

Početkom rujna 1943. anglo – američke snage iz Tunisa prebacile su se na Siciliju. Tako su ratne operacije prenesene na talijanski teritorij. Poraz talijanske vojske nisu spriječile ni njemačke snage poslane u pomoć talijanskom savezniku. Kralj Vittorio Emanuele III. pozvao je Mussolinija u svoju rezidenciju u vili Savoia i zatražio od njega da odstupi. Međutim, na izlasku iz kraljeve rezidencije Mussolini je bio uhićen. Jedna od prvih mjera nove vlade bilo je raspuštanje fa-

šističke stranke, a dana 3. rujna 1943., u selu Cassibile na Siciliji, novi predsjednik talijanske vlade maršal Pietro Badoglio je potpisao sporazum o bezuvjetnoj kapitulaciji Italije.

Talijanski publicist, novinar, urednik i političar dr. Angelo Vivente, pravnik iz Trsta (1869 – 1915.) ostao je zapamćen po jednom, ali značajnom dijelu: "Irredentismo adriatico". Riječ je o Viventeovu objektivnom pristupu povijesnom fenomenu – talijanskom iredentizmu, u razdobljima od njegove pojave u 19. stoljeću. Vivente, koji je bio napadan i hvaljen, koji nije mogao ni pretpostaviti da će se iredentizam u 20. stoljeću posve izroditi u fašizam, već u svoje vrijeme upozorava, *da se Talijanima Istre nema smisla svađati s apsolutnom većinom stanovništva, tj. s Hrvatima i Slovencima. Iredentisti ne vide da istočna obala Jadrana ne može biti ni kolonija za Italiju*, zaključuje Vivente.

Na kraju, možemo zaključiti, da taj povijesno anakroni talijanski iredentistički pokret, nastao prije gotovo 150 godina, nije mogao ništa boljeg ostaviti slijedećim naraštajima, nego biti glavnim uporištem fašizmu.

Igor Černigoj

TVORNICA KRUHA ZADAR

dioničko društvo, Put Murvice 12, 23000 Zadar

“DRŽAVNA RADNA SLUŽBA” NA MARKAMA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Povijesni dio

Zakonskom odredbom Poglavnika od 3. svibnja 1941. godine i naredbom Ministra domobranstva od 7. svibnja 1941. u sastavu domobranstva ustanovljena je nova organizacija “Vojna prednaobrazba i radna služba mladosti”, po uzoru na slične organizacije u Njemačkoj i Italiji. Zapovjednik Zdenko Blažeković (1915.- 1947.), službenik ustaškog Sveučilišnog stožera i Muške ustaške mladeži vodio ju je do pred kraj rata. Služba je bila obvezna za sve u dobi od 15 do 18 godina, koji nisu bili zaposleni, a trajala je četiri mjeseca uz desetodnevni tečaj iz vojne prednaobrazbe.

Tri mjeseca kasnije (30. srpnja 1941.) ustrojena je poluvojna organizacija također u sastavu domobranstva “Državna časna radna služba” (DČRS) sa zapovjednikom intendantskim pukovnikom Ferdinandom pl. Halla (1881. – 1945.), u funkciji “državnog vođe rada”. Državni vođa rada izravno je podređen Poglavniku i sudjeluje u radu vlade NDH kada su na dnevnom redu stručna pitanja iz okvira rada DČRS - a. Služba je opća, sveobuhvatna i časna, njezini članovi ne mogu biti osobe nearijevskog podrijetla, obvezna za sve građane oba spola od 19 do 25 godina u trajanju od godine dana, neposredno podređena Glavnom stožeru hrvatskog domobranstva i koristi se za dodatne vojne poslove. Cilj je postići odgoj

obveznika u narodnom duhu, posebno u poštivanju rada (obavljajući opće korisne poslove).

U svom sastavu organizacija ima stalno osoblje, dobrovoljce i obveznike. Stalno osoblje su vođe i voditelji. DRČS se dijeli na podsustave, pa tako razlikujemo radni odjel (odgovara satniji), radni skup (bojni), radni stieg (pukovniji), radna župa (diviziji) i radni zbor (domobranski zbor). U praksi ustrojena su samo prva dva podsustava, radni odjeli i radni skupovi. Radni odjel ima 135 domoradnika, 10 nižih časnika i 3 časnika srednjeg ranga. U prvo vrijeme služba DRČS- a gradi i održava uzletišta za njemačko zrakoplovstvo, a kasnije pomaže na socijalnim i gospodarskim poslovima za što je i osnovan. Iz radnih odjela i skupova DRČS-a regrutiraju se samo iznimno pripadnici opkoparskih postrojbi.

U kolovozu 1941. vođa DRČS - a Ferdinand pl. Halla najavljuje ambiciozni plan za 1942. godinu od 50000 pripadnika DRČS, od čega je u travnju 1942. ostvareno svega 2000. Činovi u DRČS - u su šaroliki i mnogobrojni: domoradnik, dosuveznik, suveznik, razvodnik, predradnik, radnik, domar, zastavnik, poručnik, nadporučnik, dočelnik, čelnik, dovođa, vođa, vrhovnik, general, krilnik i Državni vođa rada. Na naramenicama, uz oznake čina, uvijek je središnje mjesto zauzimala metalna lopata plave, sre-

brene ili zlatne boje.

Krajem 1942. organizacija se preime-
nuje u Državnu radnu službu (DRS) po
uzoru na njemačku radnu službu reich-
sarbeitsdienst (Rad). Vođa Ferdinand pl.
Halla na osobni zahtjev 20. srpnja 1943.
odlazi u mirovinu a nasljeđuje ga gene-
ral Dušan Palčić (1881.- 1963.). Vodstvo
DRS - a je u Zagrebu. Ustrojena su 3 rad-
na skupa i 13 radnih odjela u rujnu 1943.
godine s 5996 pripadnika, koji su veći-
nom raspoređeni u Bosni i Slavoniji.

Zakonskim odredbama o DRS- u
i službenicima DRS- a od 20. siječnja
1944. u organizaciji djeluju službenici
(vodstvenici i činovnici) te dobrovoljci
i obveznici. Vodstvenici pohađaju četve-
romjesečni tečaj u Njemačkoj (u Schie-
veleinu i Neuruppinu). Radni rok obve-
znika traje najmanje 6 mjeseci, a najviše
godinu dana. Dnevni raspored određuje
6 sati rada na radilištu, 2 sata nastave
u učionici, 9 sati spavanja i odmora,
te 7 sati za ostale potrebe. Tijekom 1944.
godine ustanovljeni su novi činovi, kao
dorojnik, rojnik, voditelj rada, voditelj-
ski namjesnik i dovrhovnik. Neposred-
no pred kraj rata u travnju 1945. godine
DRS se zajedno s 1. Ustaškim zdruhom
ujedinjuje u 18. Ustašku udarnu divizi-
ju.

Njemačka narodna skupina u Hrvat-
skoj ustrojava svoju državnu službu rada
Deutscher Arbeitsdienst (DA). Njemač-
ka državna radna služba (RAD) u Za-
grebu akreditira svog stalnog izaslanika
vrhovnika rada Gustava Stockerle - a. U
travnju 1942. godine 40 pripadnika nje-

mačke narodne skupine nakon školo-
vanja u Njemačkoj osnivaju dva radna
odjela u Josipovcu od 400 novaka, Nr.
411 DV i Nr. 412 DV (Deutsche Volk-
sgruppe). Zapovjednik DA u Hrvatskoj
je vrhovnik rada ing. Otto Mauer, a za-
mjenik ing. Jozef Lorenz.

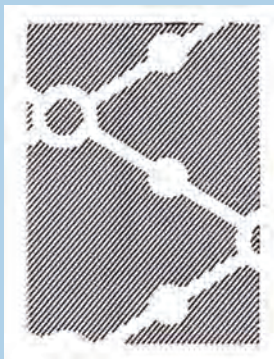
U kratkom ali bogatom opusu filate-
lije NDH prigodna izdanja u korist Dr-
žavne radne službe javljaju se u dva na-
vrata: prvi put 17. siječnja 1943. godine i
drugi put 27. kolovoza 1944. godine.

Prvo prigodno izdanje

Na temelju odluke Ministra prometa
i javnih radova br. 2432 od 28. studeno-
ga 1942. te Glavnog ravnateljstva za PBB
od 3. siječnja 1943. odobrena je izrada
prigodnog niza s doplatom u korist Dr-
žavne radne službe. Prigodni niz od tri
vrijednosti stavljen je u promet 17. siječ-
nja 1943. godine (u prodaji je bio do 31.
ožujka 1943., a frankaturna vrijednost
važila je do 30. travnja 1943.).

Likovno rješenje potpisuje akadem-
ski slikar iz Zagreba Robert Auer. Niz je
tiskan u Tipografiji Zagreb u ofsetnom
tisku. Papir srednje debeli čvrsti bijeli s
vodoznakom obrisa ležećih rombova koji
se spajaju u vrhovima romba s kružiči-
ma. To su jedine marke NDH koje ima-
ju vodoznak. Zupčanje linijsko 11 ½, ve-
ličina marke 28 : 35, slike 24 : 31, guma
bijela.

Marka kataloški broj 94 vrijednosti 2
+ 1, tamnosmeđe i smeđe boje predstavl-
ja domoradnika DRS - a naslonjena na
lopatu. Naklada 108.000 maraka.

Vodoznak u obliku ležećih rombova-jedini vodoznak na poštanskim markama NDH

Marka kataloški broj 95 vrijednosti 3 + 3, ljubičasto smeđe i smeđe boje, predstavlja domoradnika DRS- a koji gura natovarena kolica. Naklada 108.000 maraka.

Marka kataloški broj 96 vrijednosti 7 + 4, sivo modre i smeđe boje predstavlja domoradnika DRS - a koji ore. Naklada 108.000 maraka.

Obris lopate u kojem su obveznici DRS - a, okružen je stiliziranim klasjem. Iznad lopate je malim slovima natpis DRS, desno od vrha lopate je vrijednost marke a lijevo doplatna vrijednost. Na dnu, je natpis u dva reda Nezavisna Dr-

žava Hrvatska. Nijedna marka niza nema označene novčane vrijednosti nominale ili doplate u kunama.

Tiskarski arak veličine 485: 620 mm po devet poštanskih arčića (3x3) veličine 132: 183 mm. Ukupno je tiskano 12.000 arčića. Arčić je uokviren ornamentalnim okvirom, gore je znak DRS - a i natpis DRS. Odlukom Glavnog ravnateljstva za PBB br. 1783 od 30. travnja 1943. godine spaljena količina nije vrijedna spomena (svega 43 marke). Tipične i slučajne pogreške su rijetke, kao i makulatura s pojedinim pokusnim bojama, nazupčanim arčićima, dvostrukim zupčanjima i obo-

Arčić uokviren ornamentalnim okvirom

Prigodni niz s doplatom u korist Državne radne službe iz 1943.

stranim otiscima malih arčića.

Glavno ravnateljstvo PBB- a za prvi dan izdanja niza izradilo je posebni prigodni okrugli žig promjera 35 mm otiska crne boje. Gore je natpis Zagreb 1, polukružno natpis Državna radna služba, u sredini je znak DRS - a i nadnevak 17. 1. 1943., upotrebljen u podružnici pošte Zagreb 1, u čijem se prostoru održavala izložba "Filatelija u službi rada". Istom prigodom tiskano je 4.500 prigodnih spomen - omotnica i 700 prigodnih spomen - listova žigosano strojnim žigom otiska crnosive boje, te s potpisom Državnog vođe rada Dušana Palčića.

Ručni žig korišten za vrijeme prigodne izložbe naziva "Filatelija u službi rada"

Veći dio izdanja prodan je u pretplati Hrvatskom filatelističkom savezu i Savezu trgovaca markama, a samo manji dio predan je poštama Banja Luka 1, Dubrovnik 1, Karlovac, Makarska, Osijek 1, Sarajevo 1, Zagreb 1, 4, 6, i Zemun, te su jedini i pravi žigovi prvog dana samo od navedenih pošta s nadnevkom 17. 1. 1943. (sve drugo je falsifikat).

Poznato je 15 ministarskih albuma ukoričenih u sivo platno. Na koricama je znak DRS - a, natpis DRS - a i NDH – Prigodne poštanske marke 1943. Sadrže 31 list s arčićima u raznim bojama, bez slike u lopati, bez okvira i natpisa, nezupčani otisci u raznim kombinacijama boja, mali arčići u raznim zupčanjima, nezupčani arčić, te prigodne spomen - omotnice i list s potpisom Dušana Palčića.

Drugo prigodno izdanje

Na temelju odluke Ministra prometa i javnih radova br. 2873 od 26. studenoga 1943. i rješenja Glavnog ravnateljstva PBB, br. 3257 od 7. kolovoza 1944. dan je u promet 20. kolovoza 1944. četverodjelni prigodni spomen - niz, te blok s doplatom u korist Državne radne službe, a povodom filatelističke izložbe "Tri godine DRS- a", koja se održavala u Umjetničkom poviljonu od 20. do 24. kolovoza. Marke su u prometu do 30. rujna 1944., a frankaturna vrijednost ostaje do 31. listopada 1944.

Likovno rješenje dali su Zagrepčani akademski slikar prof. Oto Antonini i graver prof. Karlo Seizinger. Niz i blok tiskani su u Državnoj tiskari u Beču i Državnoj tiskari u Zagrebu. Tisak linijski dubokotisak, papir obični bijeli mekani, za blok debeli žuti japanski. Guma za niz žučkasta bijela, okomita i vodoravno prugasta, glatka i sjajna, strojno nanošena prije tiskanja, a za blok naknadno ručno nanesena. Zupčanje kutijasto 12 ½, češljasto 14 ½ (bečko izdanje), linijsko 11 ½ (zagrebačko izdanje) i za blok ku-

Prigodni niz s doplatom u korist Državne radne službe iz 1943.

tijasto 12 ½ . Veličina marke 27,5 : 33,5, slike 23,5 : 29 i bloka 75 : 100 mm.

Marka kataloški broj 162 vrijednosti 3,50 + 1 crvene boje u sva tri zupčanja predstavlja domoradnika DRS- a u mar-

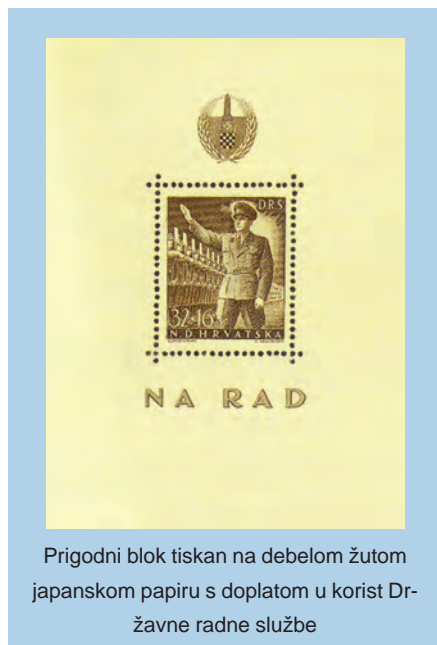
šu s hrvatskim grbom u pozadini.

Marka kataloški broj 163 vrijednosti 12,50 + 6 ljubičasto smeđe boje u sva tri zupčanja predstavlja domoradnika DRS - a koji kopa zemlju lopatom.

Marka kataloški broj 164 vrijednosti 18 + 9 tamnoplave boje u sva tri zupčanja predstavlja dva časnika u upravi DRS - a.

Marka kataloški broj 165 vrijednosti 32 + 16 (samo u zupčanju 12 ½ maslina- sto zelene boje) predstavlja počasnu postrojbu DRS - a koja odaje počast Paveliću.

Blok br. 7 je ponovljena marka vrijednosti 32 + 16 zupčanje kutijasto 12 ½ u ponovljenoj boji tamnosivo smeđoj. Ni u jednoj marci niza i bloka, kao i u prvom prigodnom izdanju, nema označene

Prigodni blok tiskan na debelom žutom japanskom papiru s doplatom u korist Državne radne službe

vrijednosti i doplate u kunama.

Tiskarski arak veličine 127 : 150 mm, sadrži 16 malih araka (4x4) s ukra- snim privjeskom na kojem je gore natpis DRS, u sredini znak DRS - a a dolje nad- nevak 1944. Rubovi arka nisu izrađeni, a na donjem desnom rubu maraka su ini- cijali Ota Antoninija te lijevo Karla Se- izingera. Tiskarski arak sadrži 16 bloko- va (4x4), a poštanski 6 blokova. Na bloku iznad marke je znak DRS- a, a dolje je natpis NA RAD.

Arčić s ukrasnim privjeskom

Naklada marke br. 162 je 720.000, maraka br. 163- 165 po 556.800, a bloka 70.000, od čega je 26. travnja 1945. godine spaljeno nešto manje od 20.000 maraka niza i 745 blokova.

Po odobrenju Glavnog ravnateljstva za PBB izrađen je okrugli (32 mm) pri- godni žig otiska crne boje, korišten 20.

kolovoza 1944. godine na pošti Zagreb 1. Istodobno se koristi i strojni žig oti- ska tamnosive boje za 4.500 prigodnih spomen - otnica i 1000 prigodnih spo- men - listova DRS- a s potpisom Držav- nog vođe rada Dušana Palčića i naljeplje- nim markama zupčanja 14 ½, izrađenih u tiskari «Tipografija».

Ručni prigodni žig korišten u povodu fi- latelističke izložbe "Tri godine DRS-a"

Falsifikati su poznati samo kod ne- zupčanih maraka, a dobiveni su obo- stranim obrezivanjem zupčanih maraka. Ministarski albumi (25 primjeraka) sa- drže zupčane, nezupčane i djelomično zupčane marke u arcima, pokusne oti- ske u raznim bojama i arcima (86 : 117) i blokovima (60x73) u manjem formatu, uglavnom na papiru bez gume. Postoja- nje arčića i blokova u manjem formatu odlučno odbacuje Julije Maras. Blokovi su zupčani i nezupčani s pokusnim oti- cima, te po jedan normalni blok s potpi- som Ota Antoninija.

Romeo Vsković, prim. dr. stom.
Ivo Visković, prof.

Literatura:

1. Ercegović, Velimir : Hrvatska Filatelija, Zagreb 1995.
2. Maras, Julije: Prigodno izdanje u korist Državne radne službe, Hrvatska filatelija br. 4, 2006.
3. Matković, Hrvoje: Povijest NDH, Zagreb 2002.
4. Mikulan, Krunoslav: Pogačić, Siniša, Hrvatske oružane snage 1941- 1945, Zagreb 1999.
5. Nezavisna Država Hrvatska, Katalog i cijenik, II izdanje, Domovina, Madrid 1975.
6. Rommerskirchem, Helmut: Kroatien – NDH, 1941- 1945, Dusseldorf 1977.
7. Stuparić, Darko: Tko je tko u NDH, Zagreb 1997.

PRIGODNA OMOTNICA HFD ZADAR NAJLJEPŠA U 2007. GODINI

Povjerenstvo za izbor najljepšeg prigodnog poštanskog žiga i prigodne omotnice Hrvatskog filatelističkog saveza i ove je godine izabralo najljepši prigodni žig i prigodnu omotnicu priređenu u 2007. godini. Ovo je četvrta godina zaredom kako se provodi ovo zanimljivo natjecanje. Prigodnom omotnicom i prilagođenim prigodnim žigom filatelistička društva obilježavaju razne događaje (povijesne, kulturne, športske i slično) značajne, u prvom redu, za svoj grad, županiju, ali i Hrvatsku u cjelini. Prigoda je to mnogim filatelistima da se iskažu u osmišljavanju i kreiranju ovih zanimljivih filatelističkih objekata.

Povjerenstvo za izbor najljepšeg prigodnog poštanskog žiga i prigodne omotnice u sastavu: Gordana Turudija, Edita Gregurić – Cvenić i Rašeljka Boras proglasilo je **najljepšim prigodnim poštanskim žigom u 2007. godini žig "Mirko Novosel u Hall of Fame" u izdanju HDOFM – a, Zagreb. Autor žiga je Ivan Librić.** Drugo mjesto osvojio je žig "Svjetsko prvenstvo u sidecar motokrosu – staza Vučak" u izdanju FD Zabok, dok je treće mjesto osvojio žig "Baseball - europski kup 2007." u izdanju HFD Karlovac.

Najljepšom prigodnom omotnicom u 2007. godini proglašena je omotnica Hrvatskog filatelističkog društva Zadar "Dan kravate u Hrvatskoj i svijetu".

Autor omotnice je Igor Černigoj. Drugo mjesto osvojio je Klub kolekcionara Županja za omotnicu "40. Šokačko sijeło", dok je treće mjesto osvojio HFDOM Zagreb za omotnicu "75. obljetnica Ivan Lacković Croatia".

Prigodna omotnica HFD Zadar izdana u povodu Dana kravate u Hrvatskoj i svijetu

Za promicanja kravate kao dijela hrvatske, europske i svjetske kulturne baštine pobrinula se ustanova *Academia Cravatica* (utemeljena 1997.), koja je, (uz podršku Hrvatske vlade) proglasila, da se 18. listopada svake godine obilježava hrvatski i svjetski Dan kravate. Naime, na taj dan izvedena je 2003. godine spektakularna instalacija kravate oko Arene u Puli. Hrvatska, kao domovina kravate, uspjela je svijetu predstaviti kravatu kao najprepoznatljiviji element hrvatskog kulturnog identiteta, kravate, koja je istodobno, odličan primjer zaštitnog znaka hrvatske države u svijetu. Danas je život bez kravate nezamisliv. Naime,

istraživanja su pokazala da svakog dana čak 600 – 700 milijuna ljudi nosi kravatu.

Povijesni nam izvori govore da je oko 1635. godine u doba tridesetogodišnjeg rata (1618. - 1648.) oko 6 tisuća vojnika i vitezova stiglo u Pariz kao podrška Luju XIII. de Rickelieu. No, tradicionalna odora pobuđivala je pažnju zbog slikovitih marama svezanih oko vrata na vrlo karakterističan način. Marama su bile od različitih materijala, od grubih koje nose obični vojnici do onih od svile i finog pamuka za časnike. Taj elegantni, hrvatski stil odmah je osvojio Francuze, koji su ostali zadivljeni novim odjevnim predmetom. Oko 1650. za kraljevanja Luja XIV., prihvaćena je u Francuskoj, prije svega na dvoru, modna inovacija a la croate, izraz, koji je ubrzo ušao u korijen francuske riječi cravate. Novi detalj ubrzo je postao moda među buržuazijom tog vremena kao simbol kulture i elegan-

cije. Novi modni krik potom su prihvatili Belgijanci i Nizozemci. U Englesku ga je donio Charles II., po povratku iz izgonstva, nakon čega je novi modni detalj osvojio cijelu Europu i svijet. Dakle, Hrvatska je domovina kravate, kao što je Francuska domovina visoke mode, Brazil kave, Švicarska sira i satova...

Evo i jedne zanimljivosti. Naime, nedavno je otkriveno da je slavni dubrovački pjesnik Ivan Gundulić na portretu iz 1622., koji se čuva u Kneževu dvoru u Dubrovniku, oko vrata nosio rubac koji je vezan poput kravate. Iako se do sada vjerovalo kako je francuski kralj Luj XIV. na jednom portretu nastalom krajem 16. stoljeća prvi koji je na nekoj slici nosi kravatu, odnosno rubac kao njezinu preteču, sada je očito, da je najstariji portret s nositeljem kravate ipak nastao u jednom hrvatskom gradu.

Igor Černigoj

FILATELISTIČKE IZLOŽBE U ZADRU U 2007. GODINI

Krajem protekle godine u lijepom izložbenom prostoru Gradske knjižnice naše Društvo priredilo je dvije izložbe. Prva izložba naslova *Poštanske marke države Slovenaca, Hrvata i Srba (hrvatska izdanja 1918. - 1919.)* i *Poštanske marke Nezavisne države Hrvatske (1941 - 1945.)* bila je otvorena od 17 do 22. prosinca. Izložbu je u nazočnosti uzvanika, članova Društva i posjetitelja knjižnice, prigodnim riječima otvorio Igor Černigoj, predsjednik HFD Zadar. Na 7 izlož-

Otvaranje izložbe maraka SHS i NDH

benih panoa s ukupno 74 lista zadarskoj javnosti predstavili su se članovi Društva: Romeo Visković, Jurica Vučetić i Željko Vlahov.

Prim.dr.stom. Romeo Visković i prof. Ivo Visković su izložili marke Država Slovenaca, Hrvata i Srba, tvorevine formalno nastale odlukom Hrvatskog sabora u Zagrebu 29. 10. 1918., kojom je proglašeno odcjepljenje Trojedne kraljevine od Austro – Ugarske i stvaranje posebne države. Marke su se upotrebljavale za cijelo vrijeme postojanja Države SHS, ali i u novoj državi južnih Slavena, koja je 1. prosinca 1918. u Beogradu proglašena pod nazivom kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, sve do 15. travnja 1921. godine.

Dio izložbenih panoa

Dipl.iur. Jurica Vučetić i Željko Vlahov predstavili su poštanske marke, omotnice prvog dana i dopisnice nastale u doba Nezavisne države Hrvatske, proglašene 10. travnja 1941. Prve marke NDH bili su provizoriji (pretiskane marke Jugoslavije) i stavljene su u promet 12. travnja 1941. Od tada do kraja rata u

svibnju 1945. poštanska administracija NDH izdala je 46 raznih izdanja maraka. Unutar tog vremena, za četiri godine postojanja NDH, razvijena je bogata i osebujna produkcija maraka i drugog

Razgledavanje izložaka

filatelističkog materijala. Marke nastale izvrsnim crtežima Otta Antoninija i vrhunskom gravurom Karla Seizingera naišle su na široku sabiračku publiku onoga doba. Marke NDH i danas su omiljeno područje sabiranja i zbog toga što je to takozvano zaključeno filatelističko područje (još su dostupne pod razmjerno povoljnim uvjetima).

Izložba je pobudila veliko zanimanje ljubitelja filatelije i šire zadarske javnosti koja je prvi put vidjela poštanske marke izdane u ta dva turbulentna razdoblja hrvatske povijesti.

Dojmu izložbe pridonijela je i ukusno uređena ležea vitrina, u kojoj je izložen filatelistički pribor, album s markama, časopis *Zadarski filatelist*, priznanja Društvu, kao i diplome i medalje osvojene na izložbama. O izložbi su izvijestili Radio 057, Novi Radio, Zadarski Regio-

nal i Slobodna Dalmacija.

Druga naša izložba nazivom *Božić na poštanskim markama* Republike Hrvatske i ostalih europskih zemalja otvorena je 24. prosinca i trajala je do 5. siječnja 2008. godine. Izlagač je bio Josip – Joža Barić koji je godinama sakupljao ovaj vrijedan filatelistički materijal, nadopunjavao ga i pripremao za izlaganje.

Vitrina sa filatelističkim priborom, diplomama, medaljama ...

Ovo je već peta godina zaredom kako naše Društvo priređuje izložbu posvećenu Božiću. Premda nije najveći kršćanski blagdan, Božić je u narodnoj tradiciji vremenom postao najveseliji i najtopliji blagdan, pun simbola i običaja. Tako su i poštanske marke, uz sve drugo što predstavljaju i obilježavaju, poslužile kao zapis božićnih običaja i ozračja u kojima se

božićni blagdani slave. Mnogi kažu, da su božićne marke zbog visoke estetske razine, uglavnom sakralnih motiva, najljepše poštanske marke na svijetu.

Na ovoj izložbi na 6 samostojećih panoa sa 144 lista, izložena su sva izdanja hrvatskih božićnih maraka od 1991. do 2005. godine. Izložene su i omotnice prvog dana, arci te prigodni listovi. Od izdanja ostalih zemalja izložene su marke i omotnice prvog dana Vatikana, Bosne i Hercegovine, Slovenije, SRJ, Makedonije, Njemačke, Austrije i San Marina. U povodu izložbe g. Barić priredio je prigodnu omotnicu i prigodni žig s motivom božićnih jaslca, koji je bio u uporabi na dan otvaranja izložbe (u uredu pošte 23104 Zadar). Nažalost, zbog lošeg zdravstvenog stanja g. Barić nije nazočio ni postavljanju, ni otvaranju izložbe, jer je uskoro, skrhan teškom bolešću, preminuo.

Na kraju valja istaknuti, da je naš Joža svoju vrijednu božićnu zbirku ostavio u naslijeđe našem Društvu, sa željom da je nadopunjavamo novim filatelističkim materijalom i u vrijeme Božića redovito izlažemo u našem gradu. Hvala ti, Joža.

Igor Černigoj

Jeste li znali?

Papa Ivan Pavao II. bio je pasionirani filatelist. Sakupio je nekoliko osobito bogatih tematskih zbirki. Među njima se posebice isticala zbirka s temom Majke Božje kojoj je posvećivao posebnu pozornost.

IZ POVIJESTI FILATELISTIČKOG DRUŠTVA ZADAR (VI.)

1964.

Članstvo : 15 seniora i 2 juniora

XVII. redovita godišnja skupština održana je 12. travnja 1964. u Udrženju umirovljenika s početkom u 10 sati.

Skupštinu je započeo predsjednik g. Josip Himmelreich predlaganjem dnevnog reda. Nakon prihvaćanja predložene dnevnog reda, tajnik g. Rudolf Koštre, ukratko izvješćuje o radu tijekom 1963. godine. Posebno ističe gg. Josipa Himmelreicha i Krešimira Rumora za njihove aktivnosti u društvenom radu s omladinom po školama gdje su na panoima prikazali društvene tematske zbirke. Dalje navodi da spor s FSH o povišenju članarina još nije riješen nakon dostave zaključaka s Izvanredne skupštine (u arhivi nema tragova o toj skupštini).

Blagajnik g. Krešimir Rumora podnosi prikaz prihoda i rashoda, među ostalim spominje se nagrada od 25.000 dinara (ne zna se kome je dodijeljeno i zašto). Stanje u blagajni je 274 dinara.

Pod razno razmatran je spor s FSH uz naglasak na dodjele "Zlatnog znaka FSH – a", a prema zaključcima spor je nastao radi nedodjeljivanja priznanja od FSH. U raspravi su sudjelovali gg. Momčilo Medicijan, Krešimir Rumora i Josip Himmelreich.

Nakon razrješnice starom izabran je novi Upravni odbor:
za predsjednika g. Dražen Storff

za potpredsjednika g. Josip Himmelreich

za tajnika g. Rudolf Koštre
za blagajnika g. Krešimir Rumora.

Nadzorni odbor : gg. Filip Španjol i Zdenko Škarpa.

Sud časti : gg. Momčilo Medicijan, Jure Kolić i dr. Jovo Jurković.

Zaključci:

1. rad s omladinom
2. za 20. godišnjicu društva prirediti izložbu
3. odstupaju se od zaključaka Izvanredne kupštine održane u studenom 1962. i bez obzira na nedodjeljivanje «Zlatnog znaka FSH» društvo će i dalje raditi istim elanom.

1964.

II. izvanredna skupština društva održana je 18. listopada 1964. u Udruženju umirovljenika s početkom u 10 sati. Prisutni: gg. Josip Himmelreich, Filip Španjol, Jure Kolić, Dražen Storff, Petar Lukšić, Rudolf Koštre, Krešimir Rumora, Lj. Milić, Josip Bajlo i gđa Anđelka Himmelreich.

Predsjednik g. Dražen Storff daje riječ g. Rumori koji čita dopis FSH br. 228/64 i odgovor FSH. Spor se vodi oko visine doprinosa FSH – u za koji se smatra da je previsok, jer da u FSH – e primaju visoke honorare. Zaključci FSH – a smatraju se, odnosno njegove Skupštine,

nevažecim, jer ih nije donijela većina predstavnika društava. Izneseno je i neslaganje s izmjenama Statuta FSH.

S obzirom na to da je FSH obustavio dostavu časopisa "Filatelija", odlučeno je da od 1. travnja 1964. članarina bude 20 dinara.

Izabran je odbor za planiranu izložbu u 1965. godini, a članovi su gg. Krešimir Rumora, Rudolf Koštre i Jure Kolić. Predloženo je da se, ako bude mogući, prilikom izložbe izradi i prigodna otmotnica sa žigom.

1965.

Članstvo : 13 seniora i 2 juniora

XVIII. redovita godišnja skupština održana je 22. ožujka 1965. u prostorijama Udruženja umirovljenika s početkom u 10 sati.

Predsjednik g. Dražen Štorff započeo je s radom Skupštinu, a nakon biranja organa skupštine i prihvaćanja dnevnog reda, tajnik g. Rudolf Koštre podnosi izvješće o radu za 1964. godinu.

Održane su dvije plenarne sjednice (misli se godišnju i izvanrednu skupštinu) na kojima su utvrđene smjernice društva. Nesporazum s FSH traje i dalje. Obustavljena je dostava časopisa „Filatelija“ s čijim sadržajem nismo zadovoljni, pa su se osmorica naših članova pretplatila na vojvođanski „Bilten“. Prestaje se plaćati članarina FSH te je društvena članarina smanjena sa 100 dinara na 20 dinara kako bi učenici i studenti mogli plaćati članarinu. Za mladež sastanci su bili dogovoreni nedjeljom od 9 do 10 sati,

ali se oni nisu odazvali. Sastanci društva održavani su redovito, a i izborni sveščići redovito su bili nuđeni. Tajnik predlaže da se u ovoj godini svakako održi izložba povodom oslobođenja Zadra.

Blagajničko izvješće podnosi g. Krešimir Rumora, a saldo na nad 31. prosinca 1964. iznosi 3.214 dinara. SFH potražuje naš dug od 33.400 din iako blagajnik smatra da je naš dug podmiren, a da se dugovanje vjerojatno odnosi na povišene članarine na što mi ne bismo pristali.

U ime nadzornog odbora g. Zdenko Škarpa iznosi da su ulazi i izlazi iz blagajne imaju uredne račune ili priznanice.

U raspravi o izvješćima predsjednik g. Dražen Štorff navodi da nemamo novaca za delegiranje našeg člana na godišnju skupštinu FSH, a da bi ipak bilo potrebno da naš delegat bude prisutan i da se račisti spor s FSH.

G. Josip Himmelreich predlaže da se zamoli poduzeće „Autotransport Zadar“ da se za delegata pokloni jedna povratna karta do Zagreba.

O radu s mladeži iznose se teškoće i smatra se da bi se mladež lakše privukla kad bi društvo imalo svoje prostorije.

Izabran je novi Upravni odbor:

za predsjednika g. Dražen Štorff,

za potpredsjednika g. Petar Lukšić,

za tajnika g. Rudolf Koštre,

za blagajnika g. Krešimir Rumora.

Odbornici: gg. Josip Himmelreich i Josip Ježek, gđica Sonja Burčul

Nadzorni odbor : gg. Zdenko Škarpa i Filip Španjol

Sud časti : gg. Momčilo Medicijan, Jure

Kolić i gđa Anđelka Himmelreich.
Tajnik g. Rudolf Koštre predlaže plan rada za 1965. godinu:

1. molba „Autotransportu“ za jednu povratnu kartu do Zagreba
2. pretplata društva na jedan primjerak „Filatelije“

3. gđica. Sonja Burčul organizira onu mladež koja bi se upisala u društvo do 4. travnja, a s njima će raditi gg. Rudolf Koštre i Krešimir Rumora.
  4. prirediti izložbu maraka povodom 20. obljetnice oslobođenja Zadra.
- Plan rada je jednoglasno prihvaćen.

Zdenko Škarpa

DVIJE NOVE PRIGODNE OMOTNICE

Uspješno izdavanje društvenih prigodnih omotnica nastavlja se i ovoj kalendarskoj godini. Prvom ovogodišnjom prigodnom omotnicom obilježili smo 100. obljetnicu smrti hrvatskog zoologa Spiridona Brusine. Uz omotnicu izdan je i prigodni žig koji je bio u uporabi 21. svibnja na pošti 23000 Zadar.

Drugom prigodnom omotnicom obilježili smo 500. obljetnicu rođenja hrvatskog renesansnog književnika Petra Zoranića. Uz omotnicu izdana su dva prigodna žiga, s datumom 29. svibnja 2008. Jedan žig bio je u uporabi na pošti 23103 Zadar, a drugi na pošti 23232 Nin.

Spiridon (Špiro) Brusina

Prigodna omotnica HFD Zadar izdana u povodu 100. obljetnice smrti zoologa Spiridona Brusine

Spiridon (Špiro) Brusina (Zadar, 11.12.1845. – Zagreb, 21.5.1908.) rođeni Zadrani, od oca Jurja, učitelja glavne osnovne škole u Zadru, i majke Josi-

pe rođene Degan, Špiro je bio sedmo od petnaestero njihove djece. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Zadru 1865. Ondje je dobio izvrsne temelje od poznatih i priznatih profesora, zavolio posebno prirodoslovlje, hrvatski jezik i strane jezike, ali i osjetio žar rodoljublja koji je strujio u školi. On se već u gimnaziji počeo baviti proučavanjem dalmatinskih školjaka, pa je tako godine 1864. poslao na Prvu hrvatsku izložbu u Zagrebu svoj rad i dobio mjedenu kolajnu za „veoma liepu Conhialnu sbirku“, kako je pisalo u uručenom priznanju. Nije čudo da je dr. Frane Danilo, profesor prirodopisa i fizike, u preporuci za studij istaknuo ne samo Špirino poznavanje struke i izvanš-

kolskog rada nego i „umnost, finoću za-
pažanja, marljivost i praktičnost.“

Nakon mature odlazi na studij prirodopisa u Beč, ali ga prekida zbog očeve smrti (1867), vraća se u Zadar, kratko vrijeme radi na gimnaziji kao suplent, a potom se zapošljava u Zagrebu kao pristav u prirodoslovnom odjelu Narodnog zemaljskog muzeja. U Radu Jugoslaven-ske znanosti i umjetnosti (1867) objavio je članak Prinesci malakologiji hrvatskoj, u kojem je popisao 160 vrsta puževa i 14 vrsta školjkaša. Iza toga slijedi proučavanje mladotercijalnih mekušaca iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Ugarske, Bugarske, Srbije; pa objava studije Prilozi paleontologiji hrvatskoj ili kopnene i slatkovodne Tercijarne izkopine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije (1874); potom Naravoslovne crtice sa sjeveroistočne

obale Jadranskog mora (1872, 1874, 1905-1907); Ptice hrvatskosrpske (1888); Mor-ski psi Sredozemnih i Crljenog mora (1888); Sisavci Jadranskog mora (1889). Bio je prvi profesor zoologije na Sveučilištu u Zagrebu (1878. – 1901.), redoviti član JAZU (od 1874), član Ravnateljstva Hrvatskog glazbenog zavoda i dr.

Godine 1885. s Gjurom Pilarom osnovao je Hrvatsko naravoslovno društvo i bio prvi njegov predsjednik, a pokretač je i časopisa Glasnik hrvatskog naravoslovnog društva (počeo izlaziti 1886).

Prvi je uočio potrebu istraživanja Jadranskog mora, proučavanja njegovih dubina, pa je tako 1. lipnja 1868. istražio dno u zadarskoj luci. Taj se dan smatra rođendanom hrvatske biologije mora.

U Beču se upoznao s Darwinovim teorijama koje je širio u Hrvatskoj.

Petar Zoranić

Prigodna omotnica HFD Zadar izdana u povodu 500. obljetnice rođenja književnika Petra Zoranića

Za Petra Zoranića (1508. – 1569?) danas, petsto godina godina nakon njegova rođenja, sigurno znamo godinu rođenja,

godinu nastanka *Planina* (1536), godinu izdanja romana (Venecija, 1569), za godinu smrti ne znamo (zna se da je živio do 1543.), zna se – konačno – da potječe iz stare plemićke obitelji Tetačića (djed mu bijaše ninski plemić, majka Elizabeta, tetka slikara Andrije Medulića), sve ostalo je zamagljeno u stoljeću, u kojem su oluje turskih nadiranja, osvajanja, paljenja i haranja bili prepoznatljiva stvarnost – tužna i žalosna, krvavo stvarna i bolna.

Njegove su *Planine* rađene po uzoru na Sannazarovu pastirsku igru *Arcadia* (1504), ali su istodobno duboko prožete domaćim, hrvatskim prilikama i pojava-

ma koje je pisac osjećao, nosio ih u sebi, proživljavao ih i umetnuo u svoje djelo.

Zoranićev put u romanu počinje u Ninu, nastavlja se morskim putem do Starigrada, potom Paklenicom preko Velebita u Liku do Dinare, Krkom do Šibenika i ponovno u Nin. I on naime želi, poput pisaca koje je čitao, proslaviti svoje krajeve (Nin, Zadar, Privlaka, planine i rijeke), očistiti se od grijeha i izliječiti se od „betega ljubvenoga“. To je „alegorijski put spoznaje“ (Nemec), put zamišljen pod utjecajem Danteove Božanske komedije (vodit će ga Milost).

Zoranićevi pastiri stvarni su ljudi koji svojim ljubavima (deklicama) pjevaju po narodnu, ljudi koji žive na svojim prostorima, u tešku vremenu, kada su vukovi s Istoka prorjeđivali njihova stada (jedan će od njih reći pastiru Zoranu: „I mi

bismo od ovud pobigli, dali nas slatkost baščine uzdrži.“), u „rasutoj baščini“, u zadarskom zaleđu, u hrvatskoj Arkadiji. Progovorio je Zoranić o još jednom bolnom mjestu hrvatske stvarnosti 16. stoljeća: o nehaju prema jeziku hrvatskome (...“da vidi mi se manom, pače li sobom sramuju i stide, i prem ako ki poje ali piše, u jini tuj jazik piše i poje; da jino ni, znaj, neg nepomnja od kriposti.“), o onome o čemu će tri stoljeća poslije govoriti i Pavao Štoos!

Prvi hrvatski roman, napisan trideset i pet godina poslije Marulićeva velebna djela *Judite*, sastoji se od više književnih vrsta (pjesme, „pripovisti“, poslovice, komentari), dijete je svog vremena i svoga pisca, duboko domoljubno djelo hrvatske renesanse, početak hrvatske proze.

Ante Murn

ODRŽANA REDOVITA IZBORNA SKUPŠTINA

Uponedjeljak, 18. veljače 2008. godine održana je redovita Izborna skupština HFD Zadar. Sjednici je prisustvovalo 17 članova Društva, dakle ispod očekivanja, iako su svim članovima pozivi uredno poslani poštom.

Sjednica je započela minutom šutnje za preminulog člana i tajnika našeg Društva g. Josipa Barića. Nakon što su izabrana radna tijela uslijedila su uobičajena čitanja pojedinih izvješća. Predsjednik g. Igor Černigoj podnio je izvješće o radu Društva u prethodnom razdoblju i plan rada za naredno razdoblje. U

izvješću je istaknuto da su zacrtani planovi u prošloj godini najvećim dijelom ispunjeni. Tiskana su dva broja časopisa *Zadarski filatelist*, izdano je pet prigodnih poštanskih žigova na prigodnim omotnicama, održane su dvije filatelističke izložbe u Gradskoj knjižnici u Zadru, časopis je na tri međunarodne i jednoj nacionalnoj izložbi osvojio četiri odličja, a dobili smo i "elektronsko" izdanje *Zadarskog filatelista*.

Izložbe u Zadru bile su dobro posjećene, a svoj posao uspješno su odradili i lokalni mediji. U Upravni odbor HFS-a

izabran je g. Jurica Vučetić, koji je i predsjednik Komisije za bodovanje njezinih članica. Naglašena je potreba bolje suradnje s Poštom Zadar od koje se očekuje više podrške i pomoći u radu Društva.

Od problema istaknuta je nedovoljna zainteresiranost jednog broja članova za rad u Društvu, kao i problem rada na generacijskoj obnovi filatelista.

Posebno je istaknuto pitane neadekvatnog radnog prostora koji se nalazi u sklopu zgrade Matice hrvatske, koja je i sama pati od istih problema. Prošle godine uloženi su dodatni napor u rješavanju ovog problema. Tako su Upravnom odjelu za gospodarenje gradskom imovinom, te Upravnom odjelu za odgoj, školstvo, kulturu i šport grada Zadra podneseni zahtjevi (elaborat) za dodjelu na korištenje gradskog prostora. Predsjednik je izrazio optimizam u pogledu konačnog rješenja ovog problema. Jer, kao što je istaknuo, HFD Zadar značajan je segment društvenog i kulturnog života Zadra, i nakon 62 godine svog postojanja zaslužuje imati svoje društvene prostorije. Zatim je iznio plan i program rada za 2008. godinu.

V.d. tajnika g. Jurica Vučetić podnio je izvješće o financijskom poslovanju Društva i o trenutnom financijskom stanju. Prema iznesenom je vidljivo da se fi-

nancijska sredstva dobivena iz gradskog proračuna troše razumno i transparentno. Zatim je govorio o mogućnosti nabavke novih izložbenih vitrina iz Kine posredstvom HFS-a. Istaknuo je da su postojeće izložbene vitrine, koje su vlasništvo HFS-a, zastarjele i nepraktične, te da ja sada prigoda nabaviti veći broj vitrina, za čije financiranje su nužni i sponzori.

Kako se nitko nije javio= za raspravu, izvješća su jednoglasno prihvaćena. Jednoglasno je dana i razrješnica dosadašnjim članovima Upravnog i Nadzornog odbora. Nakon toga u navedena tijela izabrana su:

Upravni odbor:

- za predsjednika, g. Igor Černigoj
- za dopredsjednika, prim. dr. sc. stom. Romeo Visković
- za tajnika, Jurica Vučetić, dipl. iur.
- za nabavku maraka od HP, prof. dr. sc. Ante Murn

- za članove Upravnog odbora izabrani su: prof. dr. sc. Brunislav Marjanović, dr. med. Slavko Stanković i dr. stom. Antun Merlo

Nadzorni odbor:

- za predsjednika, g. Miroslav Livaja
- za članove: g. Bruno Fuzul i g. Milenko Radović

Jurica Vučetić, dipl. iur.

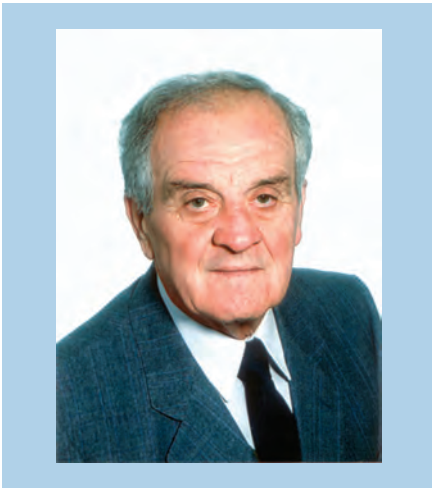
NOVOTEHNA

d.d. ZA GRAĐEVINARSTVO RIJEKA

www.novotehna.hr

IN MEMORIAM

UZadru je 21. siječnja 2008. nakon kratke i teške bolesti umro Josip (Joža) Barić, tajnik Hrvatskog filatelističkog društva Zadar.

Josip Barić rođen je u Bartolovcu (19. siječnja 1931.), osnovnu i srednju školu završio je u Puli, potom je studirao na Vojnoj akademiji u Mostaru i postao vojni pilot. U Zadru je živio i radio od godine 1954.

Barićev rad u Društvu bio je izuzetno intenzivan i prepoznatljiv: predložio je da se pokrene vlastiti časopis koji bi, u okvirima naših mogućnosti, pratio pojave u zadarskoj i hrvatskoj filateliji. Ideja je prihvaćena na Izvršnom odboru, premda s izvjesnom dozom sumnje, budući da je takvo što bilo i izazovno i previše rizično s financijske i organizacijske strane (a ni iskustva nije bilo). Uspjelo je zahvaljujući svakako Barićevoj uporno-

sti i sposobnosti da pronade sponzore i ohrabri one koji su mogli pisati o filateliji.

Kao tajnik organizirao je izložbe u Gradskoj loži i Gradskoj knjižnici. Isprva je bio izlagač vlastitih izložaka (uspjelih izložbi na temu Božić na markama), potom je povukao svojim primjerom i druge kolege, pa je tako krajem 2007. sudjelovalo više izlagača s potpuno novim izlošcima / poštanske Države Slovenaca, Hrvata i Srba (hrvatska izdanja 1918. – 1919.) te poštanske marke Nezavisne države Hrvatske (1941. – 1945.)/, izlošcima koji nikada do sada nisu viđeni u Zadru.

S druge strane, autor je više prigodnih žigova koji su otisnuti na društvene omotnice koje su izdane u povodu raznih jubileja vezanih za naš grad ili za neke druge značajne obljetnice.

Uz ovaj filatelistički posao bio je i tajnik Zmoraškog kašuna u Preku.

Za svoj predani rad na širenju i promicanju filatelije Josip Barić dobio je i priznanje Hrvatskog filatelističkog saveza iz Zagreba – srebrni znak.

A.M.

Zadar na starim razglednicama

Pogled na zadarsku rivu u pravcu istoka 1910. godine.

Razglednica zadarske rive s početka XX. stoljeća vrlo lijepo ukomponirana u poštansku predatnicu za pakete. Pogled s gata prema tadašnjem trgu Laurana ili Poštanskom trgu.

Velika zgrada na lijevoj strani je poštanska palača srušena u bombardiranju 1943. – 1944.